

YABANCILARIN TÜRKİYE’DE İKAMET VE SEYAHATİNE İLİŞKİN UYGULAMADA KARŞILAŞILAN BAZI SORUNLAR

SOME PROBLEMS ENCOUNTERED IN PRACTICE REGARDING
THE RESIDENCE AND TRAVEL OF FOREIGNERS IN TURKEY

Necla ÖZTÜRK* & Döndü KUŞÇU** & Utku TUFAN***

Makale Bilgi

Gönderi: 27/07/2021
Kabul : 22/11/2021

Anahtar Kelimeler

Yabancı,
İkamet İzni,
Yabancılar ve
Uluslararası Koruma
Kanunu.

Article Info

Received: 27/07/2021
Accepted: 22/11/2021

Keywords

Foreign,
Residence Permit,
Law on Foreigners and
International Protection.

Özet

<https://doi.org/10.21492/inuhfd.974775>

Kural olarak vizenin ve vize muafiyetinin tanıdığı süreden daha fazla Türkiye’de kalmak isteyen yabancıların ikamet izni alması gerekmektedir. İkamet izni ile ilgili düzenlemeler 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) ile Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte (YUKK Uygulama Yönetmeliği) yer almaktadır. Bu düzenlemeler kapsamında Türkiye’de ikamet etmek isteyen yabancılar; kısa dönem, aile, uzun dönem, öğrenci, insanî ve insan ticareti mağduru ikamet izinlerinden birini alarak Türkiye’de ikamet edebilir. Yabancıların ikamet iznine ilişkin hükümler içeren YUKK ve YUKK Uygulama Yönetmeliği, her bir ikamet izin türünü, söz konusu ikamet izninin koşullarını, uzatılmasını ya da iptalini ayrıntılı olarak düzenlemiştir. Ancak bu ayrıntılı düzenlemeye rağmen, söz konusu düzenlemelerde bazı çelişki veya eksikliklerin olduğu görülmektedir. Dahası bazı hükümlerin yanlış anlaşılmaya ya da farklı yorumlanmaya müsait olduğu da dikkat çekmektedir. Kuşkusuz, yabancıların ikamet hakkına ilişkin hükümlerdeki bu çelişki veya eksiklik ya da farklı yorumlanmaya uygun hükümler uygulamada sorun teşkil edebilir. Bu çalışmanın amacı, YUKK ve YUKK Uygulama Yönetmeliği kapsamında yabancıların ikametine ilişkin tespit edilen bu sorunlara dikkat çekmek ve çözüm önerileri sunmaktır. Bu amaç doğrultusunda hazırlanan çalışma, konuya ilişkin çalışmaların yürütüldüğü kamu kurum ve kuruluşlarının görüşleri alınarak hazırlanmıştır.

Abstract

As a rule, foreigners who intend to stay in Turkey longer than the visa duration and the visa exemption period must obtain a residence permit. Regulations regarding the residence permit are included in the Act on Foreigners and International Protection (YUKK) numbered 6458 and the Regulation on the Implementation of the Act on Foreigners and International Protection (YUKK Implementation Regulation). Foreigners who want to reside in Turkey within the scope of these regulations; short-term, family, long-term, student, humanitarian and human trafficking victims can reside in Turkey by obtaining one of the residence permits as issued. The YUKK and YUKK Implementing Regulations, which contain provisions regarding residence permits of foreigners, regulate in detail each type of residence permit, the conditions of the said residence permit, its extension or cancellation. However, despite these detailed regulations, it is seen that there are some contradictions or deficiencies in the said regulations. Moreover, it is noteworthy that some provisions are susceptible to misunderstanding or different interpretations. Undoubtedly, this contradiction or deficiency in the provisions regarding the residence right of foreigners or the provisions suitable for different interpretations may pose some problems in practice. The aim of this study is to draw attention to these problems related to the residence of foreigners within the scope of YUKK and YUKK Implementation Regulation and the solutions it offers. The study, which was prepared in line with this purpose, was prepared by taking the opinions of the public institutions and organizations where the studies on the subject were carried out.

 Bu eser Creative Commons Atıf 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

* Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı Başkanı.

** Arş. Gör., Akdeniz Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı.

*** İl Göç Uzmanı, Doktora Öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi.

Atıf Şekli | Cite As: ÖZTÜRK Necla/KUŞÇU Döndü/TUFAN Utku, “Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatine İlişkin Uygulamada Karşılaşılan Bazı Sorunlar”, İnÜHFD, 12(2), 2021, s.703-720.

İntihal | Plagiarism: Bu çalışma intihal programında kontrol edilmiş ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. | This article has been controlled via a plagiarism software and reviewed by at least two blind referees.

EXTENDED SUMMARY

Issues regarding the residence of foreigners in Turkish law are regulated in detail by the Act on Foreigners and International Protection and the Regulation on the Implementation of the Act on Foreigners and International Protection. However, some provisions in both the YUKK and the YUKK Implementation Regulation are contradictory or susceptible to misunderstanding.

The aim of this study is to discuss the regulations regarding residence in the YUKK and the Implementing Regulations of the YUKK and to present an opinion by emphasizing the provisions that may cause problems in practice and to make suggestions to the legislator on how to make regulations.

This study consists of two parts. In the First Part, general information about the right of residence and travel of foreigners is given. In this framework, basic concepts such as residence, travel, residence permit have been defined, how the right of residence and travel of foreigners in Turkish law has been regulated from past to present, and the conditions of residence of foreigners in Turkish law are explained. The Second Part of the study is titled Problems Encountered in Practice. Under this heading, five different issues that we think will pose a problem in practice are discussed.

The first subject of the Second Part is the regulation regarding stateless persons that may cause problems in practice. As a matter of fact, in the YUKK, it is regulated that stateless persons are both exempted from residence permit and can obtain a residence permit upon their request. Evaluating this seemingly contradictory arrangement, it has been concluded that if the stateless person exempted from the residence permit obtains a residence permit despite this exemption, he or she can benefit from the rights provided by the periods spent in Turkey with the residence permit. In addition, regarding stateless persons, the question of whether these persons will be supportive in applying for a family residence permit has also been discussed and it has been concluded that those who have a stateless person identity document can be supported within the scope of family residence permit.

The second issue covered under this heading is the issue related to family residence permit. We have identified three issues regarding family residence permit. The first of these is the obligation of the sponsor to submit a five-year criminal record in the family residence permit. If the sponsor is legally residing in more than one country, it is difficult to submit a criminal record. For this reason, the legislator should make a clear regulation. Another problem related to family residence permit is experienced in transition from family residence permit to short-term residence permit. However, there is no clarity in the Law as to whether those who switch from a family residence permit to a short-term residence permit can request an extension of their residence permit in this context if the short-term residence period expires. While this problem, which arises in the transition from family residence permit to short-term residence permit, does not pose a problem for the first time, it may pose a problem in case of an application for an extension, since the previous residence permit type will be a short-term residence permit. In our opinion, a short-term residence permit should be given only once in the transition from family residence permit to short-term residence permit, and the law should be regulated accordingly. The third problem related to family residence permit is that there is no regulation in the Law regarding the ability of a mother or father with a Turkish citizen child to obtain a family residence permit. We believe that this identified problem can be resolved with a provision to be added to the Act.

The third sub-title of this part is devoted to issues related to short-term residence permit. In this title; the situation of foreigners who will apply for a short-term residence permit because they have immovable property in Turkey, and the issues of residence permits used for purposes other than their issuance are discussed. According to the Act, foreigners who own immovable property in Turkey can obtain a short-term residence permit. However, this immovable property must be a residence and be used as a residence. There is no regulation in the Act regarding the obligation of the person who will use the residence to be the owner of the real estate. In addition, if more than one person has a property right on the immovable, there is no clarity as to whether everyone with property rights can obtain a short-term residence permit. Although there is no clear regulation in the Act for the first issue, it should be accepted that a foreigner who uses his real estate as a residence can obtain a short-term residence permit for the purpose of the Act. In cases where the property is owned by more than one person, the Act only provides a solution in favor of family members. In our opinion, the issue should be clearly regulated in order to eliminate the problems that may arise especially if there are persons who have equal shares on the immovable and these persons are not family members within the scope of the Act. The second problem related to the subject is the difficulty of determining that the short-term residence permit, which is one of the reasons for the cancellation and non-extension of the short-term residence permit, is used for other than the purpose of issue. Since the foreigner can apply for a residence permit for tourism purposes in any case, the regulation regarding the cancellation of the residence permit becomes dysfunctional. For this reason, we think that it would be appropriate to review the provision.

Foreigners whose residence permit requests are rejected, whose residence permits are canceled or not extended can file an action for annulment with the administrative court within sixty days from the notification date of this decision. In addition, these people are given a document that allows them to stay in Turkey for only up to ten days. A foreigner who is found not to leave the country within ten days may be deported. Therefore, a ten-day period is foreseen for the foreigner to leave the country, moreover, it is regulated that if he does not leave the country, he will be deported, and the right to file a lawsuit for the rejection of the residence permit request is granted within sixty days. In the fourth title, we are of the opinion that a clear regulation should be made in the law in order to eliminate this complex situation.

As the last problem that may be encountered in practice, there is no regulation stating that the foreigner, who has a residence permit application document and is a citizen of a country exempt from residence permit fee, can enter and exit Turkey with the application document until the residence permit request is finalized. However, foreigners who are subject to the residence permit fee can enter and exit Turkey with an application document until the application is concluded. The reason why the legislator makes such a distinction between the foreigners who are subject to the residence permit fee and the foreigners who are exempt from the residence permit fee cannot be understood. We are of the opinion that the foreigner who is exempt from the residence fee should be able to enter and leave the country until the application process is concluded with the application document, just like the foreigner who has paid the residence permit fee.

I. GİRİŞ

Türk Yabancılar Hukukunda, vize veya vize muafiyetinin sağladığı süreden daha uzun süre Türkiye’de kalmak isteyen yabancıların ikamet izni alma zorunluluğu bulunmaktadır¹. Bu zorunluluk yabancıların Türkiye’de ikametine ilişkin kuralları düzenleyen Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)² ve Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte³ düzenlenmiştir. Bu düzenlemelerde yabancıların ikameti meselesi, mülga düzenlemelere⁴ göre daha kapsamlı ve sistematik şekilde ele alınmış olmakla birlikte, bazı hükümlerin özellikle uygulamada sorun teşkil edebileceği görülmektedir.

Bu çalışmanın amacı, YUKK ve YUKK Uygulama Yönetmeliği kapsamında yabancıların ikametine ilişkin tespit edilen ve sorun olabilecek bazı hükümlere dikkat çekmek, bu hükümleri değerlendirip çözüm önerileri sunmaktır.

Bu çerçevede konu iki ana başlık altında ele alınacaktır. Yabancıların İkamet ve Seyahat Hakkı başlıklı ilk kısımda, konuya ilişkin -ikamet ve seyahat gibi- temel kavramların tanımı yapıldıktan sonra, Türk hukukunda mülga ve pozitif düzenlemeler hakkında genel bilgi verilecektir. Uygulamada Karşılaşılan Bazı Sorunlar başlıklı ikinci kısımda ise, YUKK ve YUKK Uygulama Yönetmeliği çerçevesinde, yabancıların ikametine ilişkin tespit edilen bazı çelişkili hükümlere ve eksikliklere dikkat çekilecek, farklı yorumlanmaya müsait hükümler üzerinde durulacak ve bu hükümlerin uygulamada yaratabileceği sorunlara ilişkin çözüm önerilerinde bulunulacaktır.

II. YABANCILARIN İKAMET ve SEYAHAT HAKKI

A. Konuya İlişkin Temel Kavramlar

İkamet etme, kişinin dilediği konutu seçip yerleşme ve yaşama imkânına sahip olmasını ifade etmekle birlikte⁵ bir yerde oturma bir yerde sakin olma anlamına da gelmektedir⁶. Dolaşım, gidip-gelme, yer değiştirme anlamı taşıyan seyahat ise, bir yönüyle “*yerleşme serbestliği*” anlamına gelmektedir⁷. Yabancılar açısından ise ikamet kavramı seyahat kavramını da beraberinde getirir. Zira bir yabancıların kendi ülkesi dışında başka bir ülkede ikamet edebilmesinin ön koşulu, o ülkeye usulüne uygun olarak giriş yapmış olması yani o ülkeye seyahat etmiş olmasıdır.

YUKK m.3/1(i) ikamet adresinin tanımını yapmıştır. Buna göre “*ikamet adresi Türkiye’de adres kayıt sisteminde kayıtlı olunan yeri*” ifade etmektedir. 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu (TVK)⁸ m.15 ise yabancı için ikamet tanımını “*bir yabancı için ikamet, Türk kanunlarına uygun olarak Türkiye’de oturmaktır*” şeklinde yapmıştır.

İkamet ve seyahat kavramlarını bu şekilde tanımladıktan sonra, ikamet izni kavramını da tanımlamak gerekmektedir. İkamet izni, yabancıya, geçerli olduğu süre zarfında ülkede ikamet edebilme hakkı veren, şartları önceden belirlenmiş tek yanlı idarî işlemle tesis edilen izin olarak tanımlanabilir⁹. Benzer tanımlar YUKK ve YUKK Uygulama Yönetmeliğinde de yer almaktadır. Nitekim YUKK m.3/1(j) bendinde ikamet izni, Türkiye’de kalmak üzere verilen izin belgesi, YUKK Uygulama Yönetmeliği m.3/1(k) bendinde ise, yabancıya Türkiye’de kalma hakkı veren izin olarak tanımlanmıştır.

¹ Doktrinde ikamet iznini vize süresinin uzatılması olarak ifade eden görüş için bkz.: ASAR, Aydoğan: Yabancılar Hukuku, Seçkin Yayınları, 4. Baskı, Ankara 2018, s.73.

² RG: 11.04.2013-28615.

³ RG: 17.03.2016-29656. Bundan sonra YUKK Uygulama Yönetmeliği olarak anılacaktır.

⁴ YUKK yürürlüğe girmeden önce yabancıların ikameti, Yabancıların İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanunda (YİSHK-RG: 24.07.1950-7564) düzenlenmekteydi ve ikamet izni yerine ikamet tezkeresi ifadesi kullanılmaktaydı. YİSHK hükümleri çerçevesinde ikamet tezkeresi hakkında bkz.: AYBAY, Rona: Yabancılar Hukuku, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2010, s.126-133; TİRYAKIOĞLU, Bilgin, “Türk Hukukunda Yabancıların Oturma ve Çalışma Hakkı”, AÜHFD, 46(1-4), 1997, s.69-79; SEVİĞ, Muammer Raşit/SEVİĞ Vedat Raşit: Devletler Hususî Hukuku (Yabancıların Hukukî Durumu) 2. Cilt, 4. Baskı, İstanbul 1970, s.69-78; GÖĞER, Erdoğan: Yabancılar Hukuku, 3. Baskı, Ankara 1979, s.73-78.

⁵ KABOĞLU, İbrahim: Yerleşme Özgürlüğü ve Konut Hakkı (Temel Özgürlük ve Sosyal Hak Birleşmesi), İnsan Hakları Yıllığı, 1995-1996, 17-18, s.149.

⁶ ALTUĞ, Yılmaz: Yabancıların Hukukî Durumu, 4. Baskı, İstanbul 1971, s.152; ESEN, Emre: Türk Hukukunda Yabancıların İkamet İzinleri, İstanbul 2019, s.6.

⁷ KABOĞLU, s.320.

⁸ RG: 12.06.2009-27256.

⁹ Bu noktada belirtmek gerekir ki, “*ikamet*” ile “*ikametgâh*” kavramı aynı anlamı taşımamaktadır. Bir kişinin ikamet izni almış olması, o kişinin Türk Medenî Kanunu (RG: 08.12.2001-24607) hükümleri kapsamında Türkiye’de ikametgâh yani yerleşim yerine sahip olduğu anlamına gelmemektedir. Konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: ASAR, s.73; ESEN, s.8-12; AYBAY, s.127, dn. 5; ARSLAN, Şule: Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahat Hakkı, Oniki Levha Yayınları, İstanbul 2018, s.11-15.

B. Türk Hukukunda Yabancıların İkamet ve Seyahat Hakkı

1. Mülga Düzenlemeler

Türk hukukunda yabancıların ikamet ve seyahat haklarına ilişkin ilk yasal düzenleme 02.03.1331 tarihli (Miladi 1915) “*Ecnebilerin Seyahat ve İkametleri Hakkında Kanunu Muvakkat*”¹⁰. Bu Kanun¹¹, Cumhuriyet Döneminine geçildikten sonra, 1938 yılında 3529 sayılı “*Ecnebilerin Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun*”¹² kabul edilene dek yürürlükte kalmıştır. 1950 yılına gelindiğinde ise, henüz on iki yıl gibi kısa bir süre geçmiş olmasına rağmen yabancıların ikamet ve seyahatleri konusunda yeni bir kanun yapma ihtiyacı doğmuş, böylelikle 15.07.1950 tarih ve 5683 sayılı “*Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun*” yürürlüğe girmiştir¹³. YİSHK, 2014 yılında YUKK m.124 ile yürürlükten kaldırılana kadar -altmış dört yıl gibi bir süre- yürürlükte kalmıştır.

2. Türk Pozitif Hukukunda Yabancıların İkamet ve Seyahat Hakkı

Türk pozitif hukukunda ikamet ve seyahat hakkı Türkiye’nin taraf olduğu milletlerarası sözleşmelerin¹⁴ yanı sıra temel insan hakkı olarak Anayasada da güvence altına alınmıştır.

a. Anayasal Düzenleme

Yerleşme ve seyahat hakkı, 1982 Anayasası m.23’de düzenlenmiştir. Bu maddeye göre, “*herkes, yerleşme ve seyahat hürriyetine sahiptir...*”. Görüldüğü üzere, Anayasada yerleşme ve seyahat özgürlüğü vatandaş-yabancı ayrımı yapılmaksızın *herkese* tanınmış bir haktır¹⁵. Ancak Yabancıların Durumu başlıklı Anayasa m.16 uyarınca, yabancıların temel hak ve özgürlükleri milletlerarası hukuka uygun olarak kanunla sınırlanabilir. Dolayısıyla Anayasada ikamet ve seyahat hakkı konusunda vatandaş ve yabancı eşit kabul edilmiş olmakla birlikte, yine Anayasa gereği bu hak, milletlerarası hukuka uygun olarak, kanunla sınırlandırılacaktır. Kanunla yapılan bu sınırlama Anayasaya aykırılık teşkil etmez. Nitekim YUKK’da yabancıların ikamet ve seyahat hakkı konusunda bazı koşullar/sınırlamalar kabul edildiğini görüyoruz.

b. Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahat Edebilme Koşulları

Yabancıların Türkiye’de ikamet edebilmesi için iki koşul aranmaktadır: Ülkeye usulüne uygun girmiş yapmış olmak ve ikamet izni almış olmak. Konunun daha iyi anlaşılabilmesi için bu koşulları ana hatları ile ele almakta fayda görmekteyiz.

aa. Ülkeye Usulüne Uygun Giriş Yapmış Olmak

Yabancıların bir ülkede haklarını aktif olarak kullanabilmelerinin ön şartı, ülkeye usulüne uygun giriş yapmış olmalarıdır. Yabancıların ülkeye usulüne uygun giriş yapabilmesinin de bazı koşulları bulunmaktadır. YUKK’ta ayrıntılı şekilde düzenlenmiş olan bu koşullar; sınır kapılarından giriş yapmış olmak, usulüne uygun düzenlenmiş pasaport veya pasaport yerine geçen belge göstermek, vize almış olmak, ülkeye girişi yasaklanmış ya da hakkında giriş yasağı bulunan kişilerden olmamak şeklinde sıralanabilir.

aaa. Sınır Kapısından Giriş Yapmış Olmak

Ülkeye giriş ve çıkışın sınır (giriş-çıkış) kapılarından yapılacağına ilişkin Pasaport Kanunu (PK)¹⁶ m.1’deki düzenleme, YUKK m.5’de tekrarlanmıştır. Bunun yanı sıra PK’nın yine aynı maddesinde sınır kapılarını belirleme yetkisi Cumhurbaşkanına tanınmıştır.

bbb. Pasaport veya Pasaport Yerine Geçen Belge Göstermek

Bir devletin ülkesine usulüne uygun giriş yapabilmek için, ilgilinin, kimliğini resmî

¹⁰ Düstur, 2. Tertip, C. 7, s.458-459 (KONAN, Belkis: “1915 Tarihli “Memâlik-i Osmaniye’de Bulunan Ecanibin Hukuk ve Vezâifi Hakkında Kanun-ı Muvakkat”a Göre Yabancıların Osmanlı Devletinde Hukukî Durumunun Değerlendirilmesi”, I. Türk Hukuk Tarihi Kongresi Bildirileri (Ed. Fethi GEDİKLİ), İstanbul 2014, s.225’den naklen) Muvakkat Kanun hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: KONAN, s.225-245.

¹¹ Osmanlı İmparatorluğunda İslam Hukuku kuralları yabancıların ikamet ve seyahatleri hakkında da uygulama alanı bulmaktaydı. Konuya ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz.: ESEN, s.13-14.

¹² RG: 16.07.1938-3961.

¹³ YİSHK hakkında bkz.: dpn. 4.

¹⁴ Yabancıların ikamet ve seyahatlerine ilişkin uluslararası anlaşmalarda yer alan düzenlemeler için bkz.: ÇİÇEKLİ, Bülent: Yabancılar ve Mülteci Hukuku, 6. Baskı, Ankara 2016, s.91-92; POYRAZ, Mehmet Aytac: Türk Hukukunda Yabancıların İkameti, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2015, s.70-86.

¹⁵ DOĞAN, Vahit: Yabancılar Hukuku (Yabancılar), 5. Baskı, Ankara 2020, s.81; ÇELİKEL, Aysel/ÖZTEKİN GELGEL Günseli: Yabancılar Hukuku, 24. Baskı, İstanbul 2018, s.98; SEVİĞ, Vedat Raşit: “Yabancı Gerçek Kişilerin, Giriş, Çıkış, İkamet ve Seyahatleri”, İÜHFMD Prof. Dr. Charles Crozat’a Armağan, 43(1-4), s.376 vd.; SARIOZ BÜYÜKALP, A. İpek: “6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’ndaki İkamet Düzenlemeleri ile İlgili Bazı Meseleler”, Prof. Dr. Feridun Yenisey’e Armağan Cilt: II, Beta Yayınevi, İstanbul 2014, s.2364.

¹⁶ RG: 24.07.1950-7564.

belgelerle ispatlaması gerekmektedir¹⁷. Esas itibarıyla bu ispat, pasaport veya pasaport yerine geçen belgelerle olmaktadır. Nitekim PK m.2 uyarınca, Türk vatandaşları ve yabancılar, Türkiye'ye giriş yapabilmek için geçerli ve usulüne uygun pasaport veya pasaport yerine geçen bir belge ibraz etmek zorundadır. Benzer bir düzenleme YUKK m.6'da¹⁸ da tekrar edilmiştir.

Pasaport en genel anlamıyla, yetkili makam tarafından düzenlenen, hamilin kimlik bilgilerini ve eşkalini içeren, ilgilinin ülkeden çıkmasına ve ülkeye girmesine yasal bir engel bulunmadığını gösteren resmî seyahat belgesidir¹⁹. Pasaport türleri PK m.12/A'da²⁰, pasaport yerine geçen belgeler ise m.12/B'de²¹ sayılmıştır. PK m.19 "*pasavanlar ve benzeri belgeler*"ın, m.20 ise "*Türkiye dışına taşıma yapan ulaşım araçlarının memur ve mürettebatına verilen vesikalar*"ın (gemi adamı cüzdanı, uçak mürettebatı belgesi, demiryolu personeli kimlik belgesi)²² nasıl verileceği düzenlenmiştir. PK m.2/son fıkrasına göre, pasaport yerine geçen belgelerin belirlenmesi konusunda yetkili makam İçişleri ve Dışişleri Bakanlığıdır²³.

ccc. Vize Almış Olmak

Yabancınnın ülkeye usulüne uygun olarak giriş yapabilmesi için gerekli bir diğer koşul ise, kural olarak, vize almış olmasıdır. Vize, YUKK m.3'de "*Türkiye'de en fazla doksan güne kadar kalma hakkı tanıyan ya da transit geçiş sağlayan izin*" olarak tanımlanmaktadır. Vize alma zorunluluğu ise YUKK m.11/1'de düzenlenmiştir. Buna göre, "*Türkiye'de doksan güne kadar kalacak yabancılar, vatandaşı oldukları veya yasal olarak buldukları ülkedeki konsolosluklardan geliş amaçlarını da belirten vize alarak gelirler*". Bu kuralın istisnaları ise YUKK m.12'de²⁴ düzenlenmiştir.

ddd. Ülkeye Girişi Yasaklanmış veya Hakkında Giriş Yasağı Bulunan Kişilerden Olmamak

Türkiye'ye giriş yasağı YUKK m.9'da düzenlenmiştir. Bu maddeye göre Türkiye'ye giriş yasağı bulunanları iki başlık altında toplamak mümkündür: Bunlardan ilki, ülkeye girişi yetkili makamlarca uygun görülmeyen kişilerdir²⁵. Bu durumda Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) kamu düzeni ve kamu güvenliği ya da kamu sağlığı açısından bir sakınca görerek yabancınnın ülkeye girişini yasaklayabilmektedir. İkinci hal ise, haklarında sınır dışı etme kararı verilen kişilere yönelik getirilen yasaklamadır. Türkiye'den sınır dışı edilen yabancıların Türkiye'ye girişi, GİGM veya valilikler tarafından yasaklanabilir. Yabancınnın ülkeye girişinin yasaklanması bakımından azami süre beş yıldır. Yasak kararının verilmesine esas teşkil eden nedenlerin kamu düzeni ve kamu güvenliği bakımından ciddi tehdit oluşturması hâlinde ise bu süre on yıl daha arttırılabilir.

Türkiye'ye girişlerine izin verilmeyecek yabancılar ise kabul edilemez yolcu²⁶ kapsamındadır ve bu kişiler YUKK m.7'de 3 bent halinde sayılmıştır. Bu madde kapsamına giren yabancılar; pasaportu, pasaport yerine geçen belgesi, vizesi veya ikamet ya da çalışma izni olmayanlar ile bu belgeleri veya izinleri hileli yollarla edindiği veya sahte olduğu anlaşılanlar; vize,

¹⁷ ALTUĞ, s.125.

¹⁸ YUKK m.6'ya göre, "*yabancı, pasaport veya pasaport yerine geçen belge ya da belgelerini, Türkiye'ye giriş ve Türkiye'den çıkışlarda görevlilere göstermek zorundadır*".

¹⁹ DOĞAN, Yabancılar, s.62-63.

²⁰ PK m.12/A'da, "*Türkiye Cumhuriyeti namına verilecek...Pasaportlar: I - Diplomatik pasaportlar; II- Hususi damgalı pasaportlar; III - Hizmet damgalı pasaportlar; IV - Umuma mahsus pasaportlar (Münferit veya müşterek olur); V - Yabancılar mahsus pasaportlar*" şeklinde sayılmıştır.

²¹ PK m.12/B'de, "*Pasaport yerine geçerli vesikalar: I. Pasavanlar, idari mektuplar ve hudut geçiş belgeleri, II. Gemi adamı cüzdanları, demiryolu ve hava ulaşım araçları memur ve mürettebatına verilen vesikalar, III. Seyahat belgesi ve benzeri belgeler*" şeklinde sayılmıştır.

²² Bu belgeler hakkında detaylı bilgi için bkz.: EKŞİ, Nuray: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku, 5. Baskı, İstanbul 2018, s.70-75.

²³ PK m.2/son fıkrasına göre "*kanunlar ve milletlerarası anlaşmalarla tespit edilenlerden başka, Türk vatandaşları ile yabancılar için ne gibi belgelerin pasaport yerine geçerli kabul edileceği hususunda İçişleri ve Dışişleri Bakanlıkları müştereken karar almaya yetkilidir*".

²⁴ YUKK m.12'ye göre, "(1) Aşağıda sayılan yabancıardan Türkiye'ye girişte vize şartı aranmaz: a) Türkiye Cumhuriyeti'nin taraf olduğu anlaşmalarla ya da Cumhurbaşkanlığı kararıyla vizeden muaf tutulan ülkelerin vatandaşları, b) Türkiye'ye giriş yapacağı tarih itibarıyla, geçerli ikamet veya çalışma izni bulunanlar, c) 15/7/1950 tarihli ve 5682 sayılı Pasaport Kanununun 18 inci maddesine göre verilmiş ve geçerliliklerini yitirmemiş yabancılar mahsus damgalı pasaport sahipleri, ç) 29/5/2009 tarihli ve 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun 28 inci maddesi kapsamında olduğu anlaşılabilir. (2) Aşağıda sayılan yabancıardan Türkiye'ye girişte vize şartı aranmayabilir: a) Mücbir nedenlerle, Türk hava ve deniz limanlarını kullanmak zorunda kalan taşıtlardaki yabancıardan liman şehrine çıkacak kişiler, b) Deniz limanlarına gelip, yetmiş iki saati geçmemek kaydıyla, liman şehrini veya civar illeri turizm amaçlı gezecek kişiler".

²⁵ ÇELİKEL/GELGEL ÖZTEKİN, s.95; ÇİÇEKLİ, s.79.

²⁶ YUKK m.3/1(z)'de, kabul edilemez yolcu, "*ülkeye giriş yapabilmek veya ülkeden transit geçebilmek için sınır kapılarına gelen ancak mevzuatta aranan koşulları taşımadığından ülkeye girişine ya da ülkeden transit geçişine izin verilmeyen kişi*" olarak tanımlanmaktadır.

vize muafiyeti veya ikamet izin süresinin bitiminden itibaren en az altmış gün süreli pasaport veya pasaport yerine geçen belgesi olmayanlar ile vize muafiyeti kapsamında olsalar dahi kendisine vize verilemeyecek yabancılardır. Bu kapsamındaki yabancıların ülkeye girişine izin verilmeyecek, sınır kapısına gelmiş bu kişiler ülke sınırlarından geri çevrilecektir.

bb. İkamet İzni Almış Olmak

Yabancıların Türkiye’de ikamet ve seyahat edebilmesinin diğer koşulu, ikamet izni almış olmasıdır. Türk hukukunda yabancıların ikamet konusu YUKK’un 19 ilâ 49. maddelerinde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

aaa) İkamet İzni Alma Zorunluluğu

YUKK m.19/1 uyarınca yabancıların vize veya vize muafiyeti süresince ya da 90 güne kadar ülkede kalması mümkündür; ancak bu sürelerden daha uzun süre ülkede kalmak isteyen yabancıların kural olarak ikamet izni alması zorunludur. Ancak, YUKK m.20’de²⁷ bu kurala bazı istisnalar getirilmiştir. Kanunda düzenlenen ikamet izninden muafiyet hallerini incelediğimizde, bu muafiyet hallerini vizeye, göreve, statüye ilişkin veya anlaşmalarla sağlanmış muafiyet halleri olarak sınıflandırmak mümkündür. YUKK’da ikamet izin türleri ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

bbb) İkamet İzin Türleri

YUKK m.30’da yabancıların Türkiye’de ikamet etme sebeplerine göre, altı tür ikamet izni düzenlenmektedir. Bunlar; “kısa dönem, aile, öğrenci, uzun dönem, insanî ve insan ticareti mağduru ikamet iznidir”.

aaaa) Kısa Dönem İkamet İzni

Kısa dönem ikamet izni, yabancıların diğer ikamet izinlerinin koşullarını yerine getirmediği takdirde müracaat edebildiği ikamet izni türüdür.

YUKK m.31’de kısa dönem ikamet iznine başvurabilecek kişiler sınırlı sayıda düzenlenmiştir. Bunlar; bilimsel araştırma amacıyla gelecekler, Türkiye’de taşınmaz malı bulunanlar, ticarî bağlantı veya iş kuracaklar, hizmet içi eğitim programlarına katılacaklar, Türkiye Cumhuriyetinin taraf olduğu anlaşmalar ya da öğrenci değişim programları çerçevesinde eğitim veya benzeri amaçlarla gelecekler, turizm amaçlı kalacaklar, kamu sağlığını tehdit olarak nitelendirilen hastalıklardan birini taşımamak kaydıyla tedavi göreceklere, adli veya idari makamların talep veya kararına bağlı olarak Türkiye’de kalması gerekenler, aile ikamet izninden kısa dönem ikamet iznine geçenler, Türkçe öğrenme kurslarına katılacaklar, kamu kurumları aracılığıyla Türkiye’de eğitim, araştırma, staj ve kurslara katılacaklar, Türkiye’de yükseköğrenimini tamamlayanlardan mezuniyet tarihinden itibaren altı ay içinde müracaat edenler, Türkiye’de çalışmayan ancak Cumhurbaşkanınca belirlenecek kapsam ve tutarda yatırım yapacaklar ile bunların yabancı eşi, kendisinin ve eşinin ergin olmayan veya bağımlı yabancı çocuğu ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti vatandaşlarıdır.

Kısa dönem ikamet iznine başvuru şartları ise YUKK m.32’de beş bent hâlinde düzenlenmektedir. Buna göre kısa dönem ikamet iznine müracaat edecek yabancıların öncelikli olarak, biraz önce belirttiğimiz kısa dönem ikamet izni verilmesine esas nedenlerden birine dayalı talebini belgelendirmesi gerekmektedir. Örneğin, kısa dönem ikamet izni almak isteyen yabancı, Türkçe öğrenmek amacıyla geldiğini dil kursu kaydı ile veya Türkiye’de taşınmaz malının bulunduğu tapu senedi ibraz etmek suretiyle belgelendirebilir. Ayrıca, başvuruda bulunan yabancıların, Türkiye’ye girişine izin verilmeyecek yabancılardan olmaması ve Türkiye’de ikamet edeceği süre boyunca genel sağlık ve güvenlik standartlarına uygun barınma imkânına sahip olması gerekmektedir. Yabancıların ülke içinde bulunduğu yerin tespit edilebilmesi amacıyla kalacağı adres bilgilerini vermesi de ikamet izni başvuru şartı olarak düzenlenmektedir. Yabancıya ikamet izni verirken idarenin incelemesi gereken konulardan biri de, yabancıların adli sicil kayıdır. Nitekim yabancıların vatandaşı olduğu veya yasal olarak ikamet ettiği ülkenin yetkili makamları tarafından

²⁷ YUKK’un İkamet İzni Muafiyet başlığını taşıyan 20. maddesine göre, “ (1) Aşağıda sayılan yabancılar ikamet izninden muaf tutulurlar: a) Doksan güne kadar vizeyle veya vizeden muaf olarak gelenler, vize süresi veya vize muafiyeti süresince, b) Vatansız Kişi Kimlik Belgesi sahibi olanlar, c) Türkiye’de görevli diplomasi ve konsolosluk memurları, ç) Türkiye’de görevli diplomasi ve konsolosluk memurlarının ailelerinden Dışişleri Bakanlığınca bildirilenler, d) Uluslararası kuruluşların Türkiye’deki temsilciliklerinde çalışan ve statüleri anlaşmalarla belirlenmiş olanlar, e) Türkiye Cumhuriyeti’nin taraf olduğu anlaşmalarla ikamet izninden muaf tutulanlar, f) 5901 sayılı Kanununun 28 inci maddesi kapsamında olanlar, g) 76 ncı ve 83 üncü maddelerin birinci fıkraları kapsamında belge sahibi olanlar. (2) Birinci fıkranın (c), (ç), (d) ve (e) bentlerinde belirtilen yabancılara, şekil ve içeriği Bakanlık ve Dışişleri Bakanlığınca birlikte belirlenen belge tanzim edilir. Bu yabancılar, ikamet izninden muafiyet sağlayan durumları sona erdikten sonra da Türkiye’de kalmaya devam edeceklerse, en geç on gün içinde ikamet izni almak üzere valiliklere başvurmakla yükümlüdür”.

düzenlenen adli sicil kaydını yetkili makama sunması gerekmektedir.

bbbb) Aile İkamet İzni

Aile ikamet iznine müracaat edilebilmesi için öncelikle bir destekleyiciye ihtiyaç bulunmaktadır. YUKK m.3/1(f) uyarınca destekleyici; ‘*aile birliği amacıyla Türkiye’ye gelecek yabancıların masraflarını üstlenen ve ikamet izni talebinde bulunanlar tarafından başvuruya dayanak olarak gösterilen Türk vatandaşı veya Türkiye’de yasal olarak bulunan yabancıyı*’ ifade etmektedir. Görüldüğü üzere, destekleyici Türk vatandaşı olabileceği gibi yabancı da olabilir. Yabancı, ailesi için “*destekleyici*” sıfatıyla aile birleşimi talebinde bulunabilmesi için ise YUKK’da öngörülen ikamet izinlerinden birine sahip olması veya mavi kart sahibi olması ya da mülteci yahut ikincil koruma statüsü sahibi olması gerekmektedir²⁸. Destekleyicinin bu statülerden birine sahip olması dışında, aile fertlerinin de, aile ikamet izni için başvuru yapabilecek yabancıardan olması gerekir. Aile ferdinin kapsamına girecek kişiler ise YUKK m.34/1’de “*eşi, kendisinin veya eşinin ergin olmayan yabancı çocuğu; kendisinin veya eşinin bağımlı yabancı çocuğu*” olarak belirlenmiştir.

YUKK m.35/3’e göre, ilgililer aile ikamet iznine başvurabilecek kişiler kapsamında olduklarını belgelemeli, destekleyiciyle birlikte yaşadıklarını veya yaşamak niyetinde olduklarını ortaya koymalıdır. Başvuru nedeni evlilik ise, bu evliliğin aile ikamet izni almak için yapılmaması olması, eşlerden her birinin on sekiz yaşını doldurmuş olması ve bu kişilerin Türkiye’ye girişi yasaklı kişilerden olmaması gerekmektedir.

Aile ikamet izninde YUKK m.35’e göre destekleyicinin yerine getirmesi gereken bazı şartlar da bulunmaktadır. Buna göre destekleyici; toplam geliri asgari ücretten az olmamak üzere ailedeki fert başına asgari ücretin üçte birinden az olmayan aylık gelire sahip olmalı, genel sağlık ve güvenlik standartlarına uygun barınma şartlarını sağlamalı, tüm aile fertlerini kapsayan sağlık sigortası yaptırmış olmalı, başvuru tarihi itibarıyla beş yıl içinde aile düzenine karşı suçlardan herhangi birinden hüküm giymemiş olduğunu adli sicil kaydıyla belgelemeli, Türkiye’de en az bir yıldır ikamet izniyle kalıyor olmalı ve adres kayıt sisteminde kayıtlı olmalıdır.

cccc) Öğrenci İkamet İzni

Öğrenci ikamet iznine başvurabilecek kişilerin kapsamı YUKK m.38’de düzenlenmiştir²⁹. Buna göre, Türkiye’de bir yükseköğretim kurumunda ön lisans, lisans, yüksek lisans ya da doktora eğitimi görececek yabancılar³⁰ ile -bakımı ve masrafları karşılanmak ve velileri veya yasal temsilcilerinin muvafakati alınmak şartıyla- ilk veya ortaöğretim kurumlarında eğitim görececek yabancılar öğrenci ikamet izni verilir.

YUKK m.39/1’de öğrenci ikamet izninin şartları düzenlenmiştir. Buna göre, öğrenci ikamet izni başvurusunda yabancı, öğrenimine dair bilgi ve belgeleri ibraz etmesi, Türkiye’ye girişi yasaklanmış kişilerden olmaması ve Türkiye’de kalacağı adres bilgilerini vermesi gerekmektedir.

dddd) Uzun Dönem İkamet İzni

YUKK m.42/1(a)’ya göre, uzun dönem ikamet iznine başvurabilecek kişiler; Türkiye’de kesintisiz sekiz yıl ikamet izniyle kalmış olanlar ile Bakanlığın belirlediği şartlara uyan yabancılar olmak üzere iki gruptan oluşmaktadır³¹. Türkiye’de kesintisiz sekiz yıl ikamet izniyle kalmış olan ve uzun dönem ikamet iznine başvuracak yabancıların bazı şartları yerine getirmesi gerekmektedir. Bu koşullardan ilkinin uzun dönem ikamet iznine başvuruya temel teşkil eden 8 (sekiz) yıllık ikamet

²⁸ YUKK m.35/4’e göre, Türkiye’de bulunan mülteciler ve ikincil koruma statüsü sahipleri bakımından; gelir, barınma, aile düzenine karşı suçlardan mahkûm olmama, 1 yıllık ikamet etme ve adres kayıt sistemine kayıtlı olma şartları aranmayabilir.

²⁹ Öğrenci ikamet izni konusunda idarenin yetkisinin bağlı yetki olduğuna dikkat edilmelidir. Nitekim Kanunda öğrenci ikamet izni bakımından “*verilir*” ifadesi yer almaktadır. Konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: ERTEN, Rıfat: “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hakkında Genel Bir Değerlendirme”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, XIX(I), 2015, s.22.

³⁰ YUKK m.38/2’ye göre, öğrenci ikamet izni verilmesinde öğrenim süresi dikkate alınmaktadır. İlk ve orta derecede öğrenim kurumlarında eğitim alan öğrencilere “birer yıllık sürelerle öğrenci ikamet izni” verilmektedir. Diğer öğrenciler bakımından öğrenim süresi düzenlenmemiştir, ancak 4. fıkraya göre “öğrenim süresi bir yıldan kısa ise öğrenci ikamet izninin öğrenim süresini aşmayacağı” düzenlenmektedir. YUKK Uygulama Yönetmeliği m.35/1’e göre, “*aile ikamet izni bulunmayan ilk ve orta derecede öğrenim görececek yabancıların öğrenci ikamet izni almakla yükümlüdür*”. Görüldüğü üzere, ilk ve orta derece öğrenim görececek yabancıların aile ikamet izni yoksa öğrenci ikamet izni almaları gerekmektedir. Ancak YUKK Uygulama Yönetmeliğinde, Kanunda öngörülen “*masrafları gerçek veya tüzel kişi(ler) tarafından karşılanmak*” şartı yer almamaktadır. Burada kanun koyucunun muafiyet sağlama gibi bir amacı olmadığı yönündeki görüş için bkz.: HALICI, Saliha: “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Uyarınca Öğrenci İkamet İzni”, SÜHFD, 25 (2), 2017, s.412-413.

³¹ YUKK m.42/2 uyarınca mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma statüsü sahipleri, insanî ikamet izni sahipleri ve geçici koruma sağlanan kişilerin uzun dönem ikamet iznine geçiş imkânı bulunmamaktadır.

süresi olduğu açıktır. Bunun yanı sıra, uzun dönem ikamet izni verilen yabancının devlete maddi külfet getirmemesi de gerekmektedir. Nitekim bu husus YUKK m 43/1’de düzenlenmiştir. Buna göre, uzun dönem ikamet iznine başvuran yabancının, kendisi ve ailesinin geçimini sağlayacak yeterli ve düzenli gelire sahip³²; son üç yıl içinde sosyal yardım almamış ve geçerli sağlık sigortasına sahip olması gerekmektedir. Bu koşulların dışında, uzun dönem ikamet iznine başvuran yabancının kamu düzeni ve kamu güvenliği açısından tehdit oluşturmaması koşulu da bulunmaktadır.

Bakanlığın belirlediği şartlara uyan yabancıların uzun dönem ikamet iznine başvurması halinde ise, YUKK m.43/2 uyarınca bahsedilen şartlardan sadece kamu düzeni ve güvenliği açısından tehdit oluşturmama koşulu aranmaktadır.

Bu kişi gruplarından birine giren ve koşulları yerine getirerek uzun dönem ikamet izni alan yabancıya, diğer yabancılara göre daha ayrıcalıklı haklar tanınmaktadır³³.

eeee) İnsanî İkamet İzni

İnsanî ikamet izni YUKK m.46’da düzenlenen durumlarda verilen ikamet izin türüdür. Kanunda insanî ikamet izninin verilebileceği haller; çocuğun yüksek yararının söz konusu olması, hakkında sınır dışı etme veya Türkiye’ye giriş yasağı kararı alınan yabancının Türkiye’den çıkışının yapılamaması ya da Türkiye’den ayrılmasının makul veya mümkün görülmemesi, 55. madde uyarınca yabancı hakkında sınır dışı etme kararı alınmamış olması, 53. madde uyarınca hakkında sınır dışı etme kararı veya 72. madde uyarınca kabul edilemez başvuru yapmış olması ya da 77. madde uyarınca başvurunun geri çekilmesi veya geri çekilmiş sayılmasına ilişkin işlemlere karşı yargı yoluna başvurulmuş olması, başvuru sahibinin ilk iltica ülkesi veya güvenli üçüncü ülkeye geri gönderilmesi işlemlerinin devam etmesi, acil nedenlerden dolayı ülke menfaatlerinin korunması ile kamu düzeni ve kamu güvenliği açısından Türkiye’ye girişine ve Türkiye’de kalmasına izin verilmesi gereken yabancıların, ikamet izni verilmesine engel teşkil eden durumları sebebiyle diğer ikamet izinlerinden birini alma imkânı bulunmaması halleri ile diğer olağanüstü durumlar olarak sayılmıştır.

ffff) İnsan Ticareti Mağduru İkamet İzni

YUKK m.48/1 ve 2’ye göre, “*insan ticareti mağduru olduğu veya olabileceği yönünde kuvvetli şüphe duyulan yabancılara, yaşadıklarının etkisinden kurtulabilmeleri ve yetkililerle iş birliği yapıp yapmayacaklarına karar verebilmeleri amacıyla valiliklerce otuz gün süreli ikamet izni verilir...*”. Görüldüğü üzere insanî gerekçelerle verilen bu ikamet izninde mağdur olduğu veya olabileceği tespit edilen yabancıya maruz kaldığı fiilin etkisinden kurtulması ve yetkililerle iş birliği için belirli süreli ikamet izni verilmektedir.

III. UYGULAMADA KARŞILAŞILAN BAZI SORUNLAR

Yabancıların ikamet ve seyahat hakkına ilişkin bu genel açıklamalar ışığında konuyu düzenleyen temel metinlerde bazı çelişkili hükümler ve eksiklikler tespit etmiş bulunmaktayız. Çalışmanın bu kısmında özellikle uygulamada sorun yaratan bu hükümlere yer verilecek ve çözüm önerilerinde bulunulmaya çalışılacaktır.

A. Vatansız Kişilere İlişkin Çelişkili Düzenlemeler

YUKK m.20’de ikamet izninden muaf olan yabancılar sayılmıştır. Bu yabancılar arasında vatansız kişi kimlik belgesi sahibi olanlar da yer almaktadır. Buna karşın YUKK’un Vatansız Kişilere Tanınan Hakları ve Güvenceler başlıklı 51. maddesinde vatansız kişilerin ikamet izni almak

³² YUKK Uygulama Yönetmeliği m.40/5(a) ve (b)’ye göre, yeterli ve düzenli gelire sahip olma şartının tespitinin nasıl yapılacağını kişi ve ailesi bakımından düzenlemiştir. Buna göre, “*yabancı, başvuru yaptığı yıl itibarıyla geçerli olan net asgari ücret kadar aylık giderini karşılayabilecek maddî güce sahip olmalı; yabancı, toplamda asgari ücretten az olmamak üzere kendisi dâhil her bir aile üyesi için asgari ücretin üçte biri kadar gideri karşılayabilecek maddî güce sahip olmalı ve gelir kaynağının tespitinde üçüncü kişilerin taahhüdüne dayanmamalıdır*”.

³³ Uzun dönem ikamet iznine sahip yabancılara verilen haklar, YUKK m.44/1’de düzenlenmiştir. Buna göre “*Uzun dönem ikamet izni bulunan yabancılar; a) Askerlik yapma yükümlülüğü, b) Seçme ve seçilme, c) Kamu görevlerine girme, ç) Muaf olarak araç ithal etme ve özel kanunlardaki düzenlemeler hariç, sosyal güvenliğe ilişkin kazanılmış hakları saklı kalmak ve bu hakların kullanımında ilgili mevzuat hükümlerine tâbi olmak şartıyla, Türk vatandaşlarına tanınan haklardan yararlanırlar*”. Uzun dönem ikamet iznine sahip yabancıların hakları m.44/2’ye göre kısmen veya tamamen Cumhurbaşkanlığı tarafından kısıtlanabilir. Buna ek olarak YUKK Uygulama Yönetmeliği m.41/2 uyarınca “*...özel kanunlarda Türk vatandaşı olma koşulu aranmışsa, uzun dönem ikamet iznine sahip olan kişiler bu haklardan yararlanmayı talep edemez*” hükmü yer almaktadır. Görüldüğü üzere YUKK m.44/1 ile uzun dönem ikamet izni sahibi yabancıların Türk vatandaşlarına tanınan haklardan yararlanabileceği düzenlenmiş olmakla birlikte YUKK Uygulama Yönetmeliği ile bu düzenleme sınırlandırılmaktadır. Konuya ilişkin doktrindeki görüşler için bkz.: ESEN, s.265-266, d.pn. 270; ÇÖRTOĞLU KOCA, Sema: “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Uyarınca Yabancıların Türkiye’de İkameti ve Uzun Dönem İkamet İznine İlişkin Değerlendirmeler”, Ankara Barosu Dergisi, 2016(2), s.73-74.

üzere talepte bulunabileceği düzenlenmektedir. YUKK m.20 ve m.51 birlikte değerlendirildiğinde, vatansız kişilerin hem ikamet izninden muaf tutulduğunu hem talep etmeleri halinde ikamet izni alabileceğini görmekteyiz. Uygulamada bu iki madde arasındaki çelişkinin nasıl giderileceği, bu iki hükmün nasıl yorumlanması gerektiği konularında sorunlar yaşanmaktadır.

Kanun koyucunun abesle iştiğal etmeyeceğine ilişkin genel kuraldan hareket edersek, birbiri ile çelişiyor gibi görünen bu hükümlerin bir anlamı olması gerektiği sonucuna ulaşırız. Nitekim, Türk hukukunda ikamet izni, yabancıya Türkiye’de kalış hakkı sağlamanın yanında, kesintisiz ikamet sürelerinin toplamının belli bir süreye ulaşması halinde birtakım haklar da sağlamaktadır. Örneğin, TVK m.11 uyarınca Türkiye’de yasal olarak toplam kesintisiz³⁴ beş yıl ikamet eden yabancı, genel olarak Türk vatandaşlığını kazanmak üzere başvuruda bulunabilir. Benzer şekilde, Uluslararası İşgücü Kanunu (UIK)³⁵ m.10/3 uyarınca, en az sekiz yıl kanunî çalışma izni olan yabancılar süresiz çalışma iznine başvurabilir. Yine YUKK m.42 uyarınca Türkiye’de kesintisiz en az sekiz yıl ikamet izniyle kalmış olanlara süresiz ikamet izni verilebilir. Ayrıca YUKK m.50/3 uyarınca vatansız kişi kimlik belgesi ile Türkiye’de geçirilen süreler, ikamet izin sürelerinin toplanmasında hesaba katılır³⁶. Dolayısıyla vatansız kişilerin vatansız kişi kimlik belgesi ile Türkiye’de ikamet etmesi halinde, ikamet süreleri herhangi bir kesinti yapılmaksızın³⁷ hesaplanacaktır. Sonuç itibarıyla, ikamet izninden muaf tutulan vatansız kişi, bu muafiyete rağmen ikamet izni almışsa, ikamet izni ile Türkiye’de geçirdiği sürelerin kendisine sağladığı haklardan yararlanmak için müracaatta bulunabilecektir. Bunun yanı sıra, vatansız kişi kimlik belgesi süresiz olarak düzenlenmemekte, vatansızlık halinin devamına bağlı olarak her iki yılda bir yenilenmektedir. Vatansız kişi kimlik belgesinin süresi valiliklerce uzatılmakta, yabancı, bir ülke vatandaşlığını kazandığı anda vatansız kişi kimlik belgesi iptal edilmektedir. Dolayısıyla vatansız kişi kimlik belgesi ile Türkiye’de, örneğin beş yıldır ikamet eden bir yabancı, başka bir ülkenin vatandaşlığını kazandığı anda bu statüsünü kaybeder ve vatansızlık statüsüne bağlı olarak ülkede ikamet etme hakkı ortadan kalkar. Ancak, vatansız kişi YUKK m.51 uyarınca ikamet izin türlerinden birine sahipse, bu halde YUKK kapsamında geçerli bir ikamet iznine sahip olduğu için, başka bir ülkenin vatandaşlığını kazanmış olmasına rağmen Türkiye’de ikamet etmeye devam edebilecektir. Bu nedenlerle Kanunda çelişki gibi görünen bu iki hükmün aslında bilinçli bir tercih olduğu, vatansız kişiyi koruma amacıyla getirilmiş düzenlemeler olduğu kanaatindeyiz.

Vatansız kişilere ilişkin bir diğer sorun ise, bu kişilerin aile ikamet iznine müracaatta destekleyici olup olamayacağı konusudur. Esasen YUKK m.34’de aile ikamet izni konusunda destekleyici olabilecek kişiler tahdidi olarak sayılmıştır. Bunlar, Türk vatandaşları, 5901 sayılı Kanunun 28. maddesi kapsamında olanlar (mavi kartlılar), ikamet izinlerinden birine sahip olanlar, mülteciler ve ikincil koruma statüsü sahipleridir. Her ne kadar bu maddede açıkça vatansız kişiler sayılmamış olsa da, ikamet iznine sahip vatansız kişilerin destekleyici olup olamayacağı meselesi değerlendirilmelidir. Bu değerlendirme yapılırken öncelikle belirtmek gerekir ki, YUKK m.34 kapsamında destekleyici olabilmek için Kanunda düzenlenen ikamet izni türlerinden biri ile en az bir yıl Türkiye’de bulunmak gerekmektedir. Vatansız kişinin, vatansız kişi kimlik belgesi ile Türkiye’de bulunması mümkündür ve bu kalış süresi ikamet izni yerine geçmektedir. Ancak, vatansız kişi kimlik belgesi YUKK’ta düzenlenen ikamet izni türlerinden biri değildir. Dolayısıyla YUKK uyarınca vatansız kişinin aile ikamet izni almak amacıyla destekleyici olabilmesi mümkün görünmemektedir. Ancak YUKK Uygulama Yönetmeliği m.30/1(ç)’de “uluslararası koruma başvuru sahipleri ile şartlı mülteciler ve geçici korunanlar hariç, **Kanunda ikamet izni yerine geçtiği kabul edilen kimlik belgesi olanlar**”ın³⁸ destekleyici olabileceği düzenlenmiştir. Dolayısıyla vatansız kişi kimlik belgesi sahibi olanlar, aile ikamet izni kapsamında destekleyici olabilecektir.

³⁴ Kanun koyucunun kesintisiz ikamet koşulu ile neyi kastettiği, TVK’nın 15. maddesinde açıklanmıştır. Bu maddeye göre, “Türk vatandaşlığını kazanma talebinde bulunan bir yabancı başvuru için aranan ikamet süresi içinde toplam on iki ayı geçmemek üzere Türkiye dışında bulunabilir”.

³⁵ RG: 13.08.2016-29800.

³⁶ Benzer düzenleme YUKK Uygulama Yönetmeliği m.20/4’de de yer almaktadır. Bu hükmeye göre “Vatansızlar ve uluslararası koruma statüsü sahipleri dışında, birinci fıkrada belirtilen yabancıların Türkiye’de kalışlarına esas teşkil eden belge ve izinlerle ikamet izninden muaf olarak geçirdikleri süreler, ikamet izin sürelerinin toplamına dâhil edilmez”.

³⁷ YUKK kapsamında ikamet sürelerinin toplanmasına bazı ikamet izinleri açısından kesinti yapılmaktadır. Örneğin YUKK m.28/2’ye göre, kesintisiz ikamet izin sürelerinin hesaplanmasında, öğrenci ikamet izinlerinin yarısı sayılacaktır.

³⁸ Diğer ikamet izni yerine geçen kimlik belgeleri şunlardır: YUKK m.83/2’ye göre mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma statüsü sahibi belgesi; m.27/1’e göre çalışma izni ve çalışma izni muafiyeti teyit belgesi; Turkuaz Kart Yönetmeliği (RG: 14.03.2017-30007) m.4/1’e göre turkuaz kart sahibi belgesi.

Burada sorun teşkil eden bir diğer konu ise, bu hükmün Kanunda değil de Yönetmelikte düzenlenmiş olmasıdır. Nitekim Anayasanın 16. maddesi uyarınca yabancıların temel hak ve özgürlükleri milletlerarası hukuka uygun olarak kanunla sınırlandırılabilir. Ancak YUKK Uygulama Yönetmeliğinde yabancıların hakkını sınırlayan değil, destekleyici olabilecek kişilerin kapsamını genişletici nitelikte bir düzenleme yer almaktadır. Bu nedenle düzenlemenin Anayasaya aykırı olmadığı, ancak, kanun koyucunun vatansız kişi kimlik belgesi sahiplerinin de destekleyici olabileceği yönünde açık bir düzenleme yapmasının bazı tartışmaları önleyeceği gerekçesiyle yerinde olacağı kanaatindeyiz.

B. Aile İkamet İzinine İlişkin Meseleler

1. Destekleyicinin Geriye Doğru Beş Yılı Kapsayan Adli Sicil Kaydı Getirme Zorunluluğu

YUKK m.35/1(c) uyarınca, aile ikamet iznine müracaat edecek destekleyicinin, başvuru tarihi itibarıyla geriye doğru beş yıl içinde aile düzenine karşı suçlardan hüküm giymemiş olması gerekmektedir. Destekleyici, başvuru sırasında sunacağı adli sicil kaydı³⁹ ile bunu belgelemek zorundadır. Türk hukukunda aile düzenine karşı suçlar 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda (TCK)⁴⁰ aile düzenine karşı suçlar başlığı ile 230 ilâ 234. maddelerinde⁴¹ düzenlenmiştir. TCK'daki bu suçlarından hüküm giymiş birinin destekleyici olabilmesi mümkün değildir. Ancak destekleyicinin adli sicil kaydını başka bir ülkeden alması da söz konusu olabilir. Bu ihtimalde, Türk Ceza Hukuku sistemine göre değil, adli sicil kaydının alındığı ülkenin ceza hukuku sistemine göre kayıt oluşturulacaktır. Bu bağlamda destekleyici olacak kişinin yabancı ülkeden aldığı adli sicil kaydında, ilgili ülkede aileye karşı suçlar kapsamında düzenlenen fakat Türk hukukunda aileye karşı suç olarak kabul edilmeyen suçlara ilişkin kesinleşen mahkumiyeti bulunabilir ya da kaydın alındığı ülkenin ceza hukuku sisteminde suç olarak değil de kabahat olarak düzenlenmiş bir eylem, Türk hukukunda aile düzenine karşı suç kapsamında değerlendiriliyor olabilir⁴². Bu durumda ne yapılması gerektiği sorusunun yanıtlanması gerekmektedir. Bunun yanı sıra, Adli Sicil Kanunu⁴³ m.2'ye göre, hakkında Türk mahkemeleri veya yabancı ülke mahkemeleri tarafından kesinleşmiş ve Türk Hukukuna göre tanınan mahkûmiyet kararı bulunan Türk vatandaşları ile Türkiye'de suç işlemiş olan yabancıların tüm adli sicil bilgileri adli sicilde tutulur. Destekleyici olmak isteyen Türk vatandaşı son beş yılda Türkiye'de hiç bulunmamışsa yahut toplam beş yıl süre değil iki yıl Türkiye'de bulunmuş geri kalan üç yılı da farklı yabancı ülkelerde geçirmiş ise bu durumda Türkiye'den alınan adli sicil kaydı yeterli olacak mıdır? Yahut Türkiye'de iki yıldır ikamet izni ile oturan bir yabancıların son beş yıla ilişkin adli sicil kaydını hem Türkiye'den hem son beş yıldır bulunduğu diğer ülkelerden mi alması gerekmektedir sorularının da yanıtlanması yerinde olacaktır. Nitekim YUKK'ta ve YUKK Uygulama Yönetmeliğinde beş yılı kapsayan adli sicil kaydının nasıl, ne şekilde ve hangi ülkeden alınacağına ilişkin bir düzenleme bulunmamakta; destekleyiciden, başvuru tarihinden geriye doğru beş yıl içerisinde aile düzenine karşı suçlardan birinden hüküm giymediğini adli sicil kaydı ile belgelemesi beklenmektedir. Ayrıca ikamet izni vermekle yetkili makamların destekleyicinin yasal olarak kaldığı diğer ülkelere ilişkin bilgiye erişim erişemeyeceği konusu da belirsizdir. Kanaatimizce bu belirsizliklerin giderilebilmesi için, destekleyicinin, son beş yıl içerisinde ikamet izni kapsamında bulunduğu tüm ülkelerden adli sicil kaydı alması yerinde olacaktır. Zira destekleyicinin son beş yıl içerisinde belirtilen suçlardan hüküm giymediği ancak bu şekilde ispatlanmış olacaktır. Örneğin Almanya'da yaşayan mavi kart hamili bir Alman vatandaşının Almanya'dan alacağı adli sicil kaydı yeterli olacaktır. Fakat aynı kişi Fransa'da ikamet etmekteyse ve ailesine karşı bakım ve gözetim sorumluluğuna aykırı davranmış olmaktan Fransa'da adli para cezasına çarptırılmış ise bu kişinin Almanya'dan alacağı adli sicil kaydı Fransa'da aldığı adli para cezasını içermeyecek, dolayısıyla hükmün kabul edilmiş amacı gerçekleşmemiş olacaktır. Aile ikamet izninin kabul edilmiş amacı, gerçek aile birleşimini sağlamaktır. Ancak destekleyiciden

³⁹ Destekleyici son 5 yıldan beri Türkiye'de ikamet ediyor ise e-devlet sistemi üzerinden adli sicil kaydını alabilir. Son 5 yıldan beri Türkiye'de ikamet etmeyen kişiler ise kendi ülkelerinden ya da yasal olarak buldukları ülkeden adli sicil kaydını temin edebilir. Yabancı ülkeden alınan adli sicil kayıtlarının noter onaylı Türkçe tercümesi ve apostille şerhinin bulunması, apostille şerhi yer almıyorsa belgeyi düzenleyen devletin temsilcilikleri tarafından onaylanmış olması gerekmektedir: <https://e-ikamet.goc.gov.tr/Ikamet/BasvuruIstenenBelgeler/BasvuruFormuIstenenBelgeler?tur> =3(Erişim Tarihi: 23.06.2021).

⁴⁰ RG: 12.10.2004-25611.

⁴¹ TCK m.230'da birden çok evlilik, hileli evlenme, dinsel tören; TCK m.231'de çocuğun soy bağına değiştirme; TCK m.232'de kötü muamele; TCK m.233'de aile hukukundan kaynaklanan yükümlüğünün ihlali; TCK m.234'de ise çocuğun kaçırılması ve alıkonulması düzenlenmektedir.

⁴² Aynı yönde fiilin ceza kanunlarında değil de idare hukukunda düzenlenmiş olması da mümkün olabilir. Bu yönde bkz.: ELÇİN, Doğa: "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda Aile İkamet İzni: Aile Hayatı Hakkı mı? Aile Birleşimi Hakkı mı?", TAAD, 7(30), 2017, s.172.

⁴³ RG: 01.06.2005-25832.

belgelendirmesi beklenen, geriye doğru beş yılı kapsayan adli sicil kaydına ilişkin düzenlemedeki belirsizlik uygulamada sıkıntılara neden olmaktadır. Bu nedenle kısa dönem ikamet izni başvurularında olduğu gibi, YUKK m.32/1(ç)'de belirtildiği üzere “...vatandaşı olduğu veya yasal olarak ikamet ettiği ülkenin yetkili makamları tarafından düzenlenmiş adli sicil kaydını gösteren belgeyi sunmak” şeklinde bir düzenlemenin yapılabileceği ya da destekleyicinin geriye doğru beş yılı kapsayıcı şekilde ikamet bilgileri ve bu ikamet bilgilerini kapsayıcı adli sicil kaydının alınacağına ilişkin açık düzenleme yapılmasının bu tür sıkıntıları ortadan kaldıracığı kanaatindeyiz.

2. Aile İkamet İzninden Kısa Dönem İkamet İznine Yapılan Geçişlerde Karşılaşılan Sorunlar

YUKK m.31/1(ğ)'de düzenlenen kısa dönem ikamet izni alma nedenlerinden biri de aile ikamet izninden kısa dönem ikamet iznine geçiştir. Ancak aile ikamet izninden, kısa dönem ikamet iznine geçenlerin, kısa dönem ikamet izni süresinin dolması halinde, ikamet izni uzatma talebinde bulunup bulunamayacakları konusunda Kanunda açıklık bulunmamaktadır. Kanunda bu konuda açık hüküm bulunmaması, aile ikamet izninden kısa dönem ikamet iznine geçişte başlangıçta bir sorun teşkil etmezken, uzatma başvurusunda bulunulması halinde, bir önceki ikamet izninin türü kısa dönem ikamet izni olacağı için sorun çıkma ihtimali yüksektir. Zira kısa dönem ikamet izinleri, ikamet alma nedenine bağlı olarak belli sürelerle verilmektedir. YUKK m.31/2'ye göre, kural olarak kısa dönem ikamet izni her defasında en fazla ikişer yıllık sürelerle verilebilir. Dolayısıyla aile ikamet izninden kısa dönem ikamet iznine geçenlere de her defasında iki yıla kadar ikamet izni verilebilecektir. Ancak, aile ikamet izninden kısa dönem ikamet iznine geçiş üç halde söz konusu olur ve bu husus YUKK m.34/ 5, 6 ve 7'de⁴⁴ düzenlenmiştir. Bu noktada bu üç farklı durumun her biri için kısa dönem ikamet izninin her defasında iki yıla kadar uzatılıp uzatılmayacağı sorusunun yanıtlanması gerekmektedir.

YUKK m.36'da düzenlenen aile ikamet izninin ret, iptal ve uzatılmamasına ilişkin hükmün 1. fıkrasının (b) bendine göre “Aile ikamet izni alma şartları ortadan kalktıktan sonra kısa dönem ikamet izni verilmemesi” halinde aile ikamet izni iptal edilir ve süresi uzatılmaz⁴⁵. Bu hükümden yola çıkacak olursak, aile ikamet izni ile Türkiye'de bulunan yabancıların YUKK m.34/5, 6 ve 7'ye göre kısa dönem ikamet iznine geçiş şartlarını taşımaları halinde, YUKK m.36 kapsamında aile ikamet izinleri iptal edilmeyecektir. Anılan hükümler çerçevesinde bir değerlendirme yapıldığında, bu kişilerin ikamet izinleri iptal edilmeyeceği ve kısa dönem ikamet izni ile kalmaya devam edebilecekleri sonucuna varılmaktadır. Dolayısıyla kısa dönem ikamet izninin her defasında aile ikamet izninden kısa dönem ikamet iznine geçiş sebebi ile yenilenmesi YUKK m.36 gerekçe gösterilerek sınırsız sayıda aile ikamet izni alınması olanağı sağlar. Oysa YUKK m.34/5, 6, ve 7'ye göre aile ikamet izni sahiplerine tanınan kısa dönem ikamet izni ile kalmaya devam etme imkanında aile ikamet izni sona ermektedir. Aynı anda iki farklı ikamet izni ile kalmanın söz konusu olamayacağını da göz önüne alacak olursak, YUKK m.36/1(b)'de yer alan aile ikamet izni alma şartları ortadan kalktıktan sonra kısa dönem ikamet izni verilmemesi şeklindeki hüküm nasıl yorumlanacaktır? Kısa dönem ikamet izni verilmesi halinde bu kimselerin aile ikamet izinlerinin sona ermesi ve başka bir ikamet izni türü ile ikamet etmeye devam etmeleri söz konusu olduğuna göre şöyle bir yorum yapılabilir: YUKK m.34/5, 6 ve 7'ye göre kısa dönem ikamet izinlerinin her defasında iki yıla kadar uzatılması düzenlemenin amacına aykırıdır. Nitekim aile ikamet izni ile belli bir süre ikamet etmiş olmak, ilgiliye sınırsız kez kısa dönem ikamet izni ile ikamet edebilme hakkı vermemelidir. Bu nedenle, YUKK m.34/5, 6 ve 7'de belirtilen her üç durum için de kısa dönem ikamet izninin yalnızca bir defaya mahsus verilmesi gerekir.

3. Türk Vatandaşı Çocuğu Olan Yabancı Anne veya Babanın Durumu

YUKK m.34 uyarınca aile ikamet izni, destekleyicinin, kendisinin ya da eşinin ergin olmayan yabancı çocuğuna ya da bağımlı yabancı çocuğuna verilebilmektedir. Buna karşın Türk vatandaşı çocuğu olan yabancı anne ya da babanın aile ikamet izni alabilmesi konusunda Kanunda herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu nedenle, velayeti kendisinde Türk vatandaşı çocuğu olan ve Türkiye'de yaşamak isteyen yabancı anne veya babalar, aile ikamet izni için aranan koşulları taşımadıkları için bu ikamet iznine müracaat edememektedir. Başka bir anlatımla, Türk vatandaşı ile evlenen bir yabancınnın, bu evlilikten Türk vatandaşı bir çocuğunun olması, ancak evliliğin çocuk reşit olmadan sona ermesi ve velayetin yabancı anne ya da babaya verilmesi durumunda, Türk vatandaşı çocuğun yabancı anne ya da babasının müracaat edebileceği herhangi bir ikamet izni türü

⁴⁴ YUKK m.34/5'e göre, en az üç yıl aile ikamet izniyle Türkiye'de kalmış olanlardan on sekiz yaşını tamamlayanlar, m.34/6'ya göre, boşanma hâlinde, Türk vatandaşıyla evli yabancıya, en az üç yıl aile ikamet izniyle kalmış olmak kaydıyla, m.34/7'ye göre ise destekleyicinin ölümü hâlinde, bu kişiye bağlı aile ikamet izniyle kalanlara, süre şartı aranmadan kısa dönem ikamet izni verilebilir.

⁴⁵ Hükmün yorumu için bkz.: SARIÖZ BÜYÜKALP, s.2381.

bulunmamaktadır. Her ne kadar YUKK m.3/1(l)'e göre, beraberinde bakmakla yükümlü olduğu çocuğu bulunan yalnız anne ya da baba '*özel ihtiyaç sahibi*' olarak tanımlanmış olsa da, Kanunda bu durumdaki kişilerin yararlanabileceği bir ikamet izni türüne yer verilmemiştir. Bu durumda uygulayıcıların yararlanabileceği tek hüküm YUKK Uygulama Yönetmeliği m.28/10'daki "*sayılan kısa dönem ikamet izni başvuruları dışındaki ikamet izni talepleri turizm amaçlı talepler olarak değerlendirilir*" şeklindeki düzenlemedir. Her ne kadar bu düzenlemenin sorunu çözebileceği düşünülebilirse de, söz konusu kişilerin ülkede kalış amacının aile bağları olduğu açıktır. Aile bağları nedeniyle ülkede kalmak isteyen kişilere turizm amaçlı ikamet izni verilmesinin yerinde olmadığı ve kanun koyucunun söz konusu eksikliği giderici bir düzenleme yapmasının yerinde olacağı kanaatindeyiz.

C. Kısa Dönem İkamet İznine İlişkin Meseleler

1. Taşınmaz Malı Bulunduğu Gerekçesiyle Müracaat Edilen Kısa Dönem İkamet İzninde Karşılaşılabilecek Sorunlar

YUKK m.31/1(b) uyarınca, Türkiye'de taşınmaz malı bulunan yabancılar kısa dönem ikamet iznine müracaat edebilir. Ancak Kanundaki bu genel düzenleme uygulamada bazı sorunlara neden olabilmektedir.

Bu konuda karşılaşılabilecek ilk sorun, taşınmaz malın niteliğine ilişkindir. Bu konuda Kanunda herhangi bir düzenleme bulunmamasına rağmen, YUKK Uygulama Yönetmeliği m.28/3'e göre taşınmaz malın '*konut*' olması ve bu amaçla kullanılması gerektiği düzenlenmiştir. Ancak bu düzenleme, yabancıların çok düşük fiyata taşınmaz mal satın alarak bu taşınmaz malı kısa dönem ikamet izni almak amacıyla kullanabilmesi olanağını sağladığı için kötüye kullanılabilir niteliktedir⁴⁶.

Konuya ilişkin bir diğer sorun, kısa dönem ikamet iznine başvuruda bulunacak yabancıların bizzat taşınmaz konut olarak kullanacak kişi olup olmayacağı meselesidir. Bu konuda da Kanunda bir açıklık bulunmamaktadır. Örneğin, Türkiye'deki müstakil evini bir Türk vatandaşı kiraya veren yabancı, YUKK Uygulama Yönetmeliğine uygun bir taşınmaz mala sahip ve bu taşınmaz mal konut olarak kullanılmakla birlikte, söz konusu taşınmaz mal ikamet izni başvurusunda bulunacak yabancı tarafından kullanılmamaktadır. Bu durumda yabancı Türkiye'de bulunan fakat konut olarak kullanmadığı taşınmaz malını gerekçe göstererek kısa dönem ikamet iznine müracaat edebilir mi? Bu soruya olumsuz cevap verilmesi gerektiği kanısındayız. Çünkü yabancıların taşınmaz malı nedeniyle kısa dönem ikamet iznine müracaat edebilmesinin amacı, ilgilinin Türkiye'de bulunan taşınmaz malında ikamet edebilmesini kolaylaştırmaktır. Bu nedenle, malik olunan konutun başkaları tarafından kullanması veya yabancıların konutu kullanmak amacıyla değil de yatırım amacıyla satın almış olması ihtimalinde kısa dönem ikamet iznine müracaat edilememesi gerekir.

Taşınmaz malı bulunması nedeniyle kısa dönem ikamet iznine başvurularda karşılaşılan diğer bir sorun ise, taşınmaz mal üzerinde tek kişinin değil, birden fazla kişinin -elbirliği mülkiyet veya paylı mülkiyet gibi- mülkiyet hakkına sahip olmasıdır. Bu durumda paylı mülkiyet hakkına sahip maliklerin her biri kısa dönem ikamet iznine müracaat edebilecek midir? YUKK Uygulama Yönetmeliği m.28/3 bu soruna çözüm getirmekte ve aile üyelerinin⁴⁷ konut üzerinde paylı veya elbirliğiyle mülkiyet hakkına sahip olmaları durumlarında kısa süreli ikamet iznine müracaat edebileceği düzenlenmektedir. Görüldüğü üzere taşınmaz mal maliklerinin aile üyesi olması koşulu getirilerek sorun çözüme kavuşturulmuştur. Bununla birlikte Türk doktrininde, aile üyesi kapsamına girmeyen kişilerin, taşınmaz mal üzerinde paylı veya elbirliği mülkiyete sahip olması halinde kısa dönem ikamet iznine başvurup başvuramayacağı sorusu tartışılmış ve bu olasılığın mümkün olması halinde, çok küçük pay oranına sahip ve aile üyesi olmayan kişilerin dahi kısa dönem ikamet iznine başvurabileceği ve bunun kanun koyucunun amacına aykırı olacağı görüşü savunulmuştur⁴⁸. Esas itibarıyla doktrinde savunulan bu görüşe biz de katılmaktayız. Ancak Kanundaki düzenlemenin özellikle uygulamada karşılaşılan sorunları çözmede yetersiz kaldığı açıktır. Örneğin, Türkiye'deki bir konuta miras yoluyla sahip olan yabancı iki kardeş, bu konut üzerinde elbirliği ile mülkiyet sahibi olmakla birlikte, Kanundaki düzenleme gereği aile üyesi sayılmadıkları için kısa dönem ikamet iznine müracaat edemeyeceklerdir. Bu örnekte, her iki kardeşin de Türkiye'de, kendilerine miras kalan bu konutta yaşamayı planladıklarını varsayalım. Bu halde kardeşlerden hangisinin kısa dönem ikamet iznine başvurabileceği sorusunun yanıtlanması gerekir. Diğer bir ifadeyle konut

⁴⁶ Aynı yönde bkz.: ESEN, s.178.

⁴⁷ YUKK Uygulama Yönetmeliği m.3/1(a) uyarınca aile üyeleri, "*kişinin eşi, ergin olmayan çocuğu ve bağımlı ergin çocuğu*"dur.

⁴⁸ ESEN, s.179.

olarak kullanılan taşınmaz mal üzerinde eşit hakka sahip iki kardeş arasında bir seçim mi yapılacaktır yoksa her ikisinin de ayrı ayrı kısa dönem ikamet iznine müracaatı mümkün müdür? Miras yoluyla itikâl etmiş bir konut üzerinde iki kardeşin mülkiyet hakkı sahibi olması hayatın olağan akışında sıklıkla karşılaşılabilecek bir durumdur. Bu nedenle, özellikle taşınmaz mal nedeniyle kısa dönem ikamet iznine müracaat konusunda aile üyesi kavramının kapsamı geniş yorumlanabilir. Ancak YUKK'da aile üyesinin tanımı ve kapsamı net şekilde ifade edildiği için, uygulayıcıların bu tanımı geniş yorumlaması söz konusu olmayacaktır. Bu nedenle YUKK Uygulama Yönetmeliğine eklenecek bir hüküm ile aile üyelerinin kapsamının genişletilmesinin yerinde olacağı düşünüyoruz.

Yapılan bu açıklamalar ışığında, Kanunda taşınmaz malı konut olarak kullanacak kişiye ilişkin daha ayrıntılı bir düzenleme yapılmasının yerinde olacağı kanısındayız. Zira, taşınmaz malı miras yoluyla iktisap eden yabancı kardeşlere ilişkin verdiğimiz örnekte, konutta ikamet etmeyi düşünmeyen kardeşin, sırf taşınmaz mal maliki olduğu için kısa dönem ikamet iznine müracaat edip edemeyeceği sorusunun da Kanunda yanıtı bulunmamaktadır. Kanunda yapılacak düzenleme ile kısa dönem ikamet izni başvurusu yapacak taşınmaz mal malikinin, konutta ikamet etmesi şartının aranmasının yerinde olacağı kanaatindeyiz. Çünkü, ancak bu durumda ikamet etmeyen kardeşin YUKK m.31/1(b)'deki olanaktan faydalanmasına engel olunabilecektir. Pozitif düzenlemede bu koşul bulunmadığı için, ancak taşınmazı konut olarak kullanmak isteyen kardeş kısa dönem ikamet izni başvurusunda bulunabilecektir. Kanunda bu yönde bir düzenleme yapılması yeknesaklığın sağlanması açısından da önemlidir.

2. Veriliş Amacı Dışında Kullanılan İkamet İzni Meselesi

Kısa dönem ikamet izninin veriliş amacı dışında kullanıldığı belirlenmesi halinde YUKK m.33/1(b) kapsamında ikamet izni iptal edilir veya uzatılmaz. Kısa dönem ikamet izni almak isteyen bir yabancı YUKK m.31/1'de yer alan ve on dört bent halinde sayılan kalış amaçlarından birini ya da birkaçını öne sürmeli ve bunlara ilişkin belge ibraz etmelidir. Bu noktada Kanunda sayılan nedenler dışında başka bir nedene dayanarak ikamet izni alınıp alınamayacağı sorusunun da yanıtlanması gerekir. Esasen YUKK'da kısa dönem ikamet iznine müracaat edebilme nedenleri tahdidi olarak sayılmakla birlikte, YUKK Uygulama Yönetmeliği ile bu hüküm genişletilmiştir. YUKK Uygulama Yönetmeliği m.28/10'da “*yukarıda sayılan kısa dönem ikamet izni başvuruları dışındaki ikamet izni talepleri turizm amaçlı talepler olarak değerlendirilir*”⁴⁹ hükmü yer almaktadır. Böylelikle yabancıya, Kanunda belirtilen nedenler dışında başka bir nedenle de kısa dönem ikamet iznine müracaat olanağı tanınmıştır. Başka bir anlatımla, yabancıya her durumda turizm amaçlı kısa dönem ikamet izni verilebilir. Bunun yanı sıra ikamet izninin veriliş amacı dışında kullanılmasının tespiti güç, neredeyse imkansızdır. Bu nedenle, yabancıya her durumda turizm amaçlı ikamet iznine müracaat olanağı tanınırken, ikamet izninin veriliş amacı dışında kullanıldığı tespit edilmesinde halde ikamet izninin iptal edilmesine ilişkin düzenlemenin işlevsiz hale geldiği kanısındayız⁵⁰.

D. İkamet İzin Talebi Reddedilen Yabancı Yargı Yoluna Başvurması ve Aynı Süreçte Sınırdışı Edilmesi Durumunda Karşılaşılan Sorunlar

İkamet izin talebinin reddi, iptali veya uzatılmaması idarî bir işlemdir, dolayısıyla İdari Yargılama Usul Kanunu (İYUK)⁵¹ kapsamında iptal ve tam yargı davasına konu olabilir. Dolayısıyla İYUK m.7 uyarınca, ikamet izin talepleri reddedilen, ikamet izinleri iptal edilen yahut uzatılmayan yabancılar, bu kararın tebliği tarihinde itibaren altmış gün içerisinde ilgili idare mahkemesine iptal davası açabilir. YUKK Uygulama Yönetmeliği m.22/1 uyarınca ise “*Süresi biten ikamet izninin uzatılmaması ya da ikamet izni talebinin reddi halinde yabancıya harca tâbi olmayan, şekli ve içeriği Genel Müdürlük tarafından belirlenen, Türkiye’de sadece on güne kadar kalma imkânı tanıyan belge verilir*”. Ülkeden on gün içerisinde çıkmadığı tespit edilen yabancı ise YUKK m.54/1(j) uyarınca sınır dışı edilebilir. Bu noktada yabancıya hem ülkeden çıkması için on günlük süre öngörülmekte üstelik çıkmadığı takdirde sınır dışı edileceği düzenlenmekte, hem ikamet izin talebinin reddi kararına karşı İYUK kapsamında altmış gün içerisinde dava açma hakkı

⁴⁹ Bu maddenin gerekçesi YUKK ile düzenlenmeyen ikamet izinlerinin kapsama alınması şeklinde açıklanmıştır. Fakat bu hüküm idare tarafından yabancıları sınır dışı edilmekten kurtarmak için kullanılmaktadır: ARİNER, Onur Hakkı: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 5 Yılı: Uygulamadaki Sorunlar ve Çözüm Önerileri, TESEV Değerlendirme Notları, s.3, https://www.academia.edu/40615294/Yabanc%C4%B1lar_ve_Uluslararası_Koruma_Kanununun_5_Y%C4%B1n%C4%B1_Uygulamadaki_Sorunlar_ve_%C3%87%C3%B6z%C3%BCm_%C3%96nerileri (Erişim Tarihi: 10.07.2021).

⁵⁰ Aynı yönde bkz.: ARİNER, s.3.

⁵¹ RG: 20.01.1982-17580.

tanınmaktadır. Başka bir anlatımla, ikamet izin talebi veya uzatma talebi Türkiye’den yapılıyorsa ve ikamet izninin reddi, iptali ve uzatılmaması kararına karşı yargı yoluna başvurulmuşsa veya altmış günlük yargı yoluna başvuru süreci henüz geçmemişse, yabancıya sınır dışı edilme ihtimali gündeme gelecektir.

YUKK m.25’de

“Türkiye içinden yapılan ikamet izni talebinin reddi, ikamet izninin uzatılmaması veya iptali ile bu işlemlerin tebliği valiliklerce yapılır... yabancıya Türkiye’deki aile bağları, ikamet süresi, menşei ülkesindeki durumu ve çocuğun yüksek yararı gibi hususlar göz önünde bulundurulur ve ikamet iznine ilişkin karar ertelenebilir”

hükmü yer almaktadır. Bu düzenleme YUKK Uygulama Yönetmeliğinde de yer almakta, dahası bu kimselere bir aya kadar Türkiye’de kalış hakkı sağlayan belge verileceği düzenlenmektedir. Nitekim YUKK Uygulama Yönetmeliği m.22/18’e göre

“...Bu durumdaki yabancıya harca tâbi olmayan ve Türkiye’de bir ay süresince kalma hakkı sağlayan belge verilir. Bir aylık süre sonunda Valilikçe tekrar değerlendirme yapılır ve yabancıya ülkemizde kalmasını gerektiren durumun devam ettiğinin anlaşılması halinde söz konusu belgenin süresi birer aylık sürelerle uzatılabilir”.

YUKK m.25’de göz önünde bulundurulması gereken hususlar tahdidi nitelikte sayılmamıştır. Zira maddede belirtilenler dışında *“gibi hususların”* da göz önüne alınacağı belirtilmiştir. Kanaatimizce ikamet izin talebinin reddi, uzatılmaması ve iptaline ilişkin yargı yoluna başvurulması halinde ilgilinin talebi olmadan kendisine YUKK Uygulama Yönetmeliği m.22/18 uyarınca birer aylık sürelerde Türkiye’de kalma hakkı sağlayan belge verilmelidir.

Özellikle ikamet izni reddedilen ve bu karara karşı yargı sürecini başlatan yabancıya mahkeme kararı kesinleşinceye kadar ülkede kalmaya devam edebilmesi gerekir. Bu kapsamda yabancı için yargısal değerlendirme süreci sonuçlanıncaya kadar ülkede yasal bir izinle kalmasına yönelik bir idarî işlem tesis edilebilmelidir. İdarenin vermiş olduğu kararın hukuka uygunluğu konusunda yargısal denetiminin yapılabilmesi ve yabancı açısından doğrudan sınır dışı etme hükümlerinin devreye gireceği göz önünde bulundurularak -mağduriyet, telafisi güç veya imkânsız zarar oluşmaması için- yargılama sürecini de kapsayacak bir ikamet izninin idarî ve adli makamlar açısından değerlendirilmesi yolunun açıkça yasal düzenlemeye kavuşturulması isabetli olacaktır. Farklı bir düzenleme önerisi olarak, YUKK m.25’de Türkiye içerisinden yapılan ikamet izin talebinin reddi, uzatılmaması veya iptali durumunda, Türkiye’deki aile bağları, ikamet süresi, menşei ülkesindeki durumu ve çocuğun yüksek yararı gibi hususlar göz önünde bulundurularak *‘yargı yoluna başvurulması veya yargı yoluna başvurulması süresi içerisinde’* şeklinde bir ekleme yapılabilir. Böylelikle kararın icrası ertelenmiş, mahkemenin vereceği karara göre bir uygulama yapılabilmesinin önü açılmış olacaktır.

E. İkamet İzni Müracaat Belgesi ile Türkiye’den Çıkış Yapılmasında Harç Ödeyenlerle - Harçtan Muaf Tutulanlar Arasındaki Eşitsizlik

YUKK Uygulama Yönetmeliği m.21/8’e göre, ikamet izni başvurusunu tamamlayanlara *ikamet izni müracaat belgesi* verilmektedir. Aynı maddenin 9. fıkrasının (c) bendine göre ise, bu belge tek başına hiçbir harç, resim ve sair ücrete tâbi değildir. Ayrıca ikamet izni müracaat belgesi, başvuru işlemi sonuçlanıncaya kadar yabancıya Türkiye’de kalış hakkı sağlamakla birlikte, ülkeye giriş-çıkış hakkı vermemektedir.

İkamet izni müracaat belgesi herhangi bir harca tâbi olmamakla birlikte, *ikamet izin belgesi* almak isteyen yabancı, belge bedeli⁵² ve harç⁵³ olmak üzere iki farklı kalemde ödeme yapmak durumundadır. Bunun yanı sıra YUKK Uygulama Yönetmeliğinin aynı maddesinin 9. fıkrasının (d)

⁵² Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliğinde [RG: 31.12.2020-32351 (5. Mükerrer) Sıra No: 66] yer alan değerli kağıtlara ilişkin belge bedeline göre; ikamet izni belge bedeli sabit 125 Türk Lirasıdır. Belge bedelinden herhangi bir ülke vatandaşı için muafiyet söz konusu değildir. Dolayısıyla ikamet izni belgesi alan her yabancı hangi ülke vatandaşı olduğu önem arz etmeksizin bu bedeli ödemek zorundadır: <https://www.goc.gov.tr/belge-bedeli-ve-harc-miktari> (Erişim Tarihi: 08.07.2021).

⁵³ İkamet izni belgesinden alınacak harç miktarı iki şekilde tespit edilmektedir. Öncelikle Harçlar Kanunu Genel Tebliği [RG: 29.12.2020-31349 (Mükerrer)] ile herhangi bir gruplamaya dahil olmayan ülke vatandaşları için belirleme yapılmaktadır. Bu Tebliğ ile ikamet izni belgesi için ödenecek harç tutarları tespit edilmiştir. İlgili Tebliğin Ekinde yer alan 1 No’lu Tarifede harç miktarları belirlenmiştir. Bu düzenleme yalnızca herhangi bir gruba dahil edilmeyen Sırbistan, Fiji, Norveç ve Kuzey Mariana Adaları vatandaşlarının ikamet izni almaları halinde uygulanacaktır. İkinci olarak 2011 yılından beri karşılıklılık ilkesi çerçevesinde belirlenen ülkeler A, B, C, D ve E gruplarına ayrılmış ve her grup için farklı harç miktarı belirleme yoluna gidilmiştir. Konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: <https://www.goc.gov.tr/belge-bedeli-ve-harc-miktari> (Erişim Tarihi: 08.07.2021).

bendi uyarınca, ikamet izni müracaat belgesine sahip yabancılar -harçtan muaf olduğu belirtilenler hariç- ikamet izni başvurusunun sonucunu beklemeksizin ikamet harçlarını öderlerse, başvuru belgeleriyle birlikte sınır kapılarından birden fazla kez çıkış yapabilir. Bu şekilde ülkeden çıkış yapan yabancı, on beş gün içinde ülkeye tekrar giriş yapmak istediğinde vize şartı aranmayacaktır. Görüldüğü üzere ikamet izin belgesi harcını, ikamet izni sonuçlanmadan ödeyen yabancıların ikamet izni müracaat belgesi ile birden fazla kez ülkeden çıkış yapabilmeleri mümkündür. Burada şöyle bir soru akla gelebilir. Acaba yabancı ne kadar süre ile ikamet izni müracaat belgesi ile ülkeden çıkış yapabilecektir? YUKK m.21/5’de ikamet izni başvurularının en geç doksan gün içerisinde sonuçlandırılacağı düzenlenmiştir. Dolayısıyla, ikamet izni başvurusu henüz sonuçlanmamış, ikamet izni müracaat belgesi sahibi ve ikamet izni harcını yatırmış yabancı, başvuru tarihinden itibaren en fazla doksan gün süresince ülkeye giriş-çıkış yapabilecektir. İkamet izni sonuçlanmadan ikamet izni harcı ödeyenlere tanınan bu olanak vizenin yahut vize muafiyetinin ülkede kalmak için öngördüğü sürenin aşılmış olması halinde işlevsel hale gelecektir. Vizenin veya vize muafiyetinin ülkede kalmak için öngördüğü süre aşılmaksızın ikamet izni başvurusu yapılabilir. Bu süreçte henüz vizenin veya vize muafiyetinin ülkede kalış için öngördüğü süre dolmadığından müracaat belgesinin ülkeye giriş için kullanılmasına gerek kalmayacaktır. Buna karşın, YUKK Uygulama Yönetmeliği m.21/9(b) uyarınca ikamet izni müracaat belgesinde, ikamet izni harcından muaf yabancıların⁵⁴ durumu düzenlenmiştir. Başka bir anlatımla, ikamet izni harcından muafiyet durumu söz konusu ise bu ikamet izni müracaat belgesinde yer alacaktır. Bu noktada, belirsiz olan ve sorun teşkil edebilecek olan mesele, halihazırda ikamet izni harcından muaf olan ve ikamet izni müracaat belgesinde buna ilişkin düzenleme olan yabancıların, YUKK Uygulama Yönetmeliği m.21/9(d) kapsamında ikamet izni harcını önceden ödeyenler gibi başvuru sonuçlanıncaya kadar ikamet izni müracaat belgesi ile ülkeden çıkış yapıp yapamayacağıdır. Söz konusu hükümde açıkça “*harçtan muaf olduğu belgede belirtilenler hariç*” tutulmuştur. Dolayısıyla ikamet izni harcından muaf olan kişiler müracaat belgesi ile başvuru sonuçlanıncaya kadar ülkeden çıkış yapamayacaklardır. Kanun koyucunun ikamet izni harcına tâbi olan yabancılar ile ikamet izin harcından muaf olan yabancılar arasında böyle bir ayırım yapmasının gerekçesini anlamak güçtür. Kanaatimizce ikamet harcından muaf olan yabancıların da tıpkı ikamet izni harcını yatırmış yabancı gibi, ikamet izni müracaat belgesi ile başvuru işlemi sonuçlanıncaya kadar YUKK Uygulama Yönetmeliği m.21/9(a)’daki düzenlemeden yararlanarak ülkeden çıkış yapabilmeleri yerinde olacaktır.

IV. SONUÇ ve ÖNERİLER

Türk hukukunda yabancıların ikametine ilişkin düzenlemeler YUKK ve YUKK Uygulama Yönetmeliğinde etraflıca düzenlenmiştir. Söz konusu düzenlemeler konuyu ayrıntılı şekilde ele almış olsa da, bazı hükümlerde anlaşılmayan ifadelerin, çelişkilerin olması yahut zamanla yeni ve öngörülmemiş sorunların görülmesi muhtemeldir.

Çalışmamızda, özellikle uygulamada karşılaşılabilecek bu sorunlardan hareket ederek bazı hususları tartışmaya açmayı ve çözüm önerisi sunmayı amaçladık. Bu bağlamda tespit edilen sorunlar beş ana başlık altında ortaya konarak, muhtemel çözüm önerileri okuyucuya sunulmuştur.

Bu çerçevede ele alınan ilk konu vatansız kişilere ilişkin bazı düzenlemelerdir. YUKK’da vatansız kişilerin hem ikamet izninden muaf tutulduğu, hem talep etmeleri halinde ikamet izni alabileceği düzenlenmiştir. Kanunda çelişki gibi görünen bu düzenlemelerin, kanun koyucunun bilinçli bir tercihi olduğu ve vatansız kişiyi koruma amacı taşıdığı kanaatindeyiz. Vatansızlara ilişkin diğer mesele ise, bu kişilerin aile ikamet iznine müracaatta destekleyici olup olamayacağıdır. Bu konuda vatansız kişi kimlik belgesi sahibi olanların aile ikamet izni kapsamında destekleyici olabileceği sonucuna ulaşılmış bulunmaktayız.

Bu çalışmada incelediğimiz ikinci konu, aile ikamet iznine ilişkin meselelerdir. Bu başlık altında, destekleyicinin geriye doğru beş yılı kapsayan adli sicil kaydı getirme zorunluluğu ve aile ikamet izninden kısa dönem ikamet iznine yapılan geçişlerde karşılaşılan sorunlara değinilmiştir. Ne YUKK ne de YUKK Uygulama Yönetmeliğinde destekleyicinin geriye doğru beş yılı kapsayan adli sicil kaydını hangi ülkeden alınacağına ve hangi özellikleri taşıması gerektiğine ilişkin düzenleme bulunmaktadır. Bu belirsizliklerin giderilebilmesi için yasal düzenlemeye ihtiyaç duyulduğu açıktır. Ancak yasal düzenleme yapıncaya kadar destekleyicinin, son beş yıl içerisinde ikamet izni kapsamında bulunduğu tüm ülkelerden adli sicil kaydı alması yerinde olacaktır. Aile ikamet izninden kısa dönem ikamet iznine geçişlerde ise, aile ikamet izni ile belli bir süre ikamet

⁵⁴ Çek Cumhuriyeti, Danimarka, İrlanda, Kosova, Nepal, Sri Lanka, Suriye ve Türkmenistan ülkelerinin vatandaşları 2011 yılından beri ikamet izin harcından muaf: <https://www.goc.gov.tr/belge-bedeli-ve-harc-miktari> (Erişim Tarihi: 08.07.2021).

etmiş olmanın ilgiliye sınırsız kez kısa dönem ikamet izni alabilme hakkı vermediği, bu durumda kısa dönem ikamet izninin bir defaya mahsus verilmesi gerektiği kanısındayız.

Uygulamada karşılaşılan sorunlar başlığı altında ele aldığımız bir diğer konu, kısa dönem ikamet iznine ilişkin meselelerdir. Bu başlık altında taşınmaz malı bulunduğu gerekçesiyle müracaat edilen kısa dönem ikamet izninde karşılaşılabilecek sorunlar ve veriliş amacı dışında kullanılan ikamet izni konuları incelenmiştir. Bilindiği üzere Türkiye’de taşınmaz malı bulunan yabancılar kısa dönem ikamet iznine müracaat edebilir. Ancak Kanunda taşınmaz malın niteliğine, yabancının taşınmazı bizzat kullanması gerekip gerekmediğine ya da taşınmaz mal üzerinde birden fazla kişinin mülkiyet hakkına sahip olması halinde ne olacağına ilişkin açıklık bulunmamaktadır. Taşınmaz malın niteliği konusunda Kanunda hüküm bulunmamasıyla birlikte YUKK Uygulama Yönetmeliğinde taşınmaz malın ‘konut’ olması ve bu amaçla kullanılması gerektiği düzenlenmiştir. Yabancının kısa dönem ikamet iznine müracaat edebilmesi için taşınmaz malı bizzat kullanması gerektiği; taşınmaz mal üzerinde birden fazla kişinin mülkiyet hakkına sahip olması halinde ise pozitif düzenlemenin sorunun çözümünde yetersiz kaldığı kanaatindeyiz. Bu başlık altında ele alınan diğer konu, kısa dönem ikamet izninin veriliş amacı dışında kullanılmasıdır. Bilindiği üzere böyle bir durumda ikamet izni iptal edilir veya uzatılmaz; ancak yabancıya turizm amaçlı kısa dönem ikamet izni verilebilir. Dolayısıyla hem ikamet izninin veriliş amacı dışında kullanılmasının tespitinin güçlüğü hem yabancının her durumda turizm amaçlı ikamet iznine müracaat olanağı bulunduğu dikkate alındığında, ikamet izninin iptal edilmesine ilişkin bu düzenlemenin işlevsiz kaldığı görülmüştür.

İkamet izin talebi reddedilen yabancının yargı yoluna başvurması ve aynı süreçte sınırdışı edilmesi meselesi de ayrı bir başlık altında ele alınmıştır. İkamet izin talepleri reddedilen, ikamet izinleri iptal edilen yahut uzatılmayan yabancılar, bu kararın tebliğinden itibaren altmış gün içinde iptal davası açabileceği gibi, kendilerine verilen on günlük süre içinde ülkeyi terketmedikleri takdirde sınır dışı da edilebilirler. Kanaatimizce bu olumsuz durumu önlemek amacıyla, ikamet izni reddedilen ve bu karara karşı dava açan yabancının mahkeme kararı kesinleşinceye kadar ülkede kalmaya devam edebilmesine yönelik düzenleme yapılması yerinde olacaktır. İkamet izni harcına tâbi olan yabancılar ile ikamet izin harcından muaf olan yabancılar arasındaki eşitsizliğin ele alındığı son başlıkta ise bu eşitsizliği ortadan kaldıracak bir yorumun tercih edilmesi gerektiği kanısındayız.

KAYNAKÇA

- ALTUĞ, Yılmaz: Yabancıların Hukuki Durumu, Mentş Matbaası, 4. Baskı, İstanbul 1971.
- ARINER, Onur Hakkı: “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun 5 Yılı: Uygulamadaki Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, TESEV Değerlendirme Notları, https://www.academia.edu/40615294/Yabanc%C4%B1lar_ve_Uluslararası_Koruma_Kanununun_5_Y%C4%B1%C4%B1_Uygulamadaki_Sorunlar_ve_%C3%87%C3%B6z%C3%BCm_%C3%96nerileri.
- ARSLAN, Şule: Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahat Hakkı, Oniki Levha Yayınları, İstanbul 2018.
- ASAR, Aydoğan: Yabancılar Hukuku, Seçkin Yayınları, 4. Baskı, Ankara 2018.
- AYBAY, Rona: Yabancılar Hukuku, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2010.
- ÇELİKEL, Aysel/ÖZTEKİN GELGEL Günseli: Yabancılar Hukuku, Beta Yayınevi, 24. Baskı, İstanbul 2018.
- ÇİÇEKLİ, Bülent: Yabancılar ve Mülteci Hukuku, Seçkin Yayıncılık, 6. Baskı, Ankara 2016.
- ÇÖRTOĞLU KOCA, Sema: “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Uyarınca Yabancıların Türkiye’de İkameti ve Uzun Dönem İkamet İznine İlişkin Değerlendirmeler”, Ankara Barosu Dergisi, (2), 2016 s.41-88.
- DOĞAN, Vahit: Yabancılar Hukuku, Savaş Yayınevi, 5. Baskı, Ankara 2020.
- EKŞİ, Nuray: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku, Beta Yayınevi, 5. Baskı, İstanbul 2018.
- ELÇİN, Doğa: “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda Aile İkamet İzni: Aile Hayatı Hakkı Mı? Aile Birleşimi Hakkı Mı?”, TAAD, 7(30), 2017, s.117-198.
- ERTEN, Rıfat: “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hakkında Genel Bir Değerlendirme”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, XIX(I), 2015, s.3-51.
- ESEN, Emre: Türk Hukukunda Yabancıların İkamet İzinleri, Beta, İstanbul 2019.
- GÖĞER, Erdoğan: Yabancılar Hukuku, Sevinç Matbaası, 3. Baskı, Ankara 1979.
- HALICI, Saliha: “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Uyarınca Öğrenci İkamet İzni”, SÜHFD, 25(2), 2017, s.405-448.
- KABOĞLU, İbrahim: “Yerleşme Özgürlüğü ve Konut Hakkı”, İnsan Hakları Yıllığı, 1995-1996, C. 17-18.
- KONAN, Belkıs: “1915 Tarihli “Memâlik-i Osmaniye’de Bulunan Ecanibin Hukuk ve Vezaiî Hakkında Kanun-ı Muvakkat”a Göre Yabancıların Osmanlı Devletinde Hukukî Durumunun Değerlendirilmesi”, I. Türk Hukuk Tarihi Kongresi Bildirileri (Ed. Fethi GEDİKLİ), Oniki Levha Yayınları, İstanbul 2014, s.225-245.
- POYRAZ, Mehmet Aytaç: Türk Hukukunda Yabancıların İkameti, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2015.
- SARIOZ BÜYÜKALP, A. İpek: “6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’ndaki İkamet Düzenlemeleri ile İlgili Bazı Meseleler”, Prof. Dr. Feridun Yenisey’e Armağan Cilt: II, Beta Yayınevi, İstanbul 2014.
- SEVİĞ, Muammer Raşit/SEVİĞ Vedat Raşit: Devletler Hususî Hukuku (Yabancıların Hukukî Durumu) 2. Cilt, Sulhi Garan Matbaası, 4. Baskı, İstanbul 1970.
- SEVİĞ, Vedat Raşit: “Yabancı Gerçek Kişilerin, Giriş, Çıkış, İkamet ve Seyahatleri”, İÜHFM Ord. Prof. Dr. Charles Crozat’a Armağan, 43(1-4), s.367-382.
- TİRYAKIOĞLU, Bilgin: “Türk Hukukunda Yabancıların Oturma ve Çalışma Hakkı”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 46(1-4), 1997, s.67-84.
- <https://www.goc.gov.tr/belge-bedeli-ve-harc-miktari>
- <https://e-ikamet.goc.gov.tr/ikamet/BasvuruIstenenBelgeler/BasvuruFormuIstenenBelgeler?tur>.